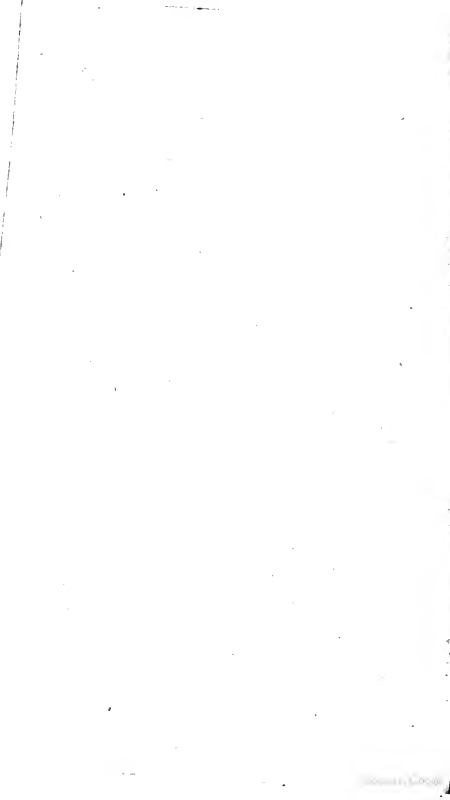

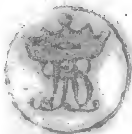
MAGNI
THOMÆ BARTHOLINI,
S. Regiæ Majest. in Academia Hafniensi Profess. Honorarii, Collegiiq; Medici Antecessoris & Decani perpetui

PARALYTICI N. T.

Medico & Philologico Commentario illustrati.

Editio Secunda.

BASILEÆ

Apud JOANNEM KÖNIG. 1662.

Viro Celeberrimo

DN. THOMÆ BARTHOLINO Præceptori Fidelissimo

S. P. D.

GEORGIUS SEGERUS Thorunensis.

TVVM quod est, Tibi reddo. *Commentarium scil. Medico-Philologicum, in Novi Testamenti Paralyticos conscriptum; quem ante hos novem annos mihi aliisq; Tuis Auditoribus, etiam præsente Ipso Augustissimo Vestro* MONARCHA, *plurimisq; Regni Proceribus, tripartitò ventilandum proposueras. Hunc quia hactenus plurimi Magni desiderarunt Viri, ut eorum votis satisfacerem, exemplar illud, quod ex Tua possedi liberalitate, quamvis auro pretiosius habuerim, rubricæ tamen Typographicæ lubens subjeci. Tu, quæ animus devotus perpetravit, pro innatâ Tuâ comitate æqui boniq; consule; & affectui justo, quem, corpore licet absens, mente tamen gratâ semper præsens, fovet discipulus, adscribe. Quod reliquum est,* DEUM *Ter. Opt. Max. submisso veneror animo, ut Te Orbi literato non tantum nascente hoc Anno, sed & adolescente & senescente, in-*

te, innumerisq; aliis, salvum ac incolumem conservet. Dabam BASILEAE *ipsis Kalend. Januar. Anni* cIɔ Iɔc LXII.

EPIGRAMMA

in Virum

Πανάριστον & Πανίστορα

D.D. THOMAM BARTHOLINUM.

* * *

Theiologi quæcunq; sciunt, Medicíq;, Sophíq;,
Uno BARTHLINUS pectore clausa gerit.

CÆSO GRAMM Tonningensis
Lib. Art. Mag. Φιλίατρος.

THOMÆ

THOMÆ BARTHOLINI PARALYTICI N. T.

Medico & Philologico Commentario illuſtrati.

HISTORIA PARALYTICI PRIMI ex Quinto Joannis Evangelio.

Ecundus hic eſt, ſed primus ſecundi anni, quem miraculoſa vi curavit Servator, ideò hic à nobis excutiendus, quod inter capitis morbos hoc anno 1653. explicandos primus ſe offerat. Seriem brevi Analyſi ſequemur ab hiſtorico ſacro obſervatam, qui curationis per piſcinam meminit, mox planè Divinæ per verbum Chriſti. A piſcinæ loco ſeu ſitu ita òrditur: Comm. II. Ἔστι ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ. Quæ conjungit *Theophylactus*, *Hieronymus*, *Vulgatus*, in probatica piſcina. Rectius noſter *propè* vel *circa* probaticam, ne κολυμβήθρα tertio caſu efferatu. Sub intelligenda verò πύλη, ut vertunt

Lxx, quam Eliazib erexit *Nehem:* III, 1. & 32. neutiquam cum aliis ἀγορᾷ, ſive quod per eam inducerentur pecora, vel educerentur, ſive ad ſacrum uſum abluerentur, de quibus dubitans fortaſſe *Syrus* probaticam omiſit. Κολυμβήθραν rectè omnes piſcinam reddunt, qua loco בְּרֵכָה utuntur Lxx. Interpretes. R. *Davidi Kimki* fons, *Pagnino* lacuna vel ciſterna. *Syro* locus Baptiſmi vel lavacri, ut & Arabico. Quod ſtagnum forſan eſt Salomonis ad Orientem juxta Ophlan & Xyſtum lavandis victimis prius deſtinatum, de quo *Joſephus*, vel locus in quo ignem ſacrum abſcondit Nehemias *2.Mach.1.* & apud *Joſephum Gorion.* non terræ motu conceptionis Chriſti momento erumpens, quanquam & hoc propoſito inſerviret, neq; piſcina ab *Ezechia* exſtructa cum aquæ ductibus 4. *Reg.* XX. 20. neque mare fuſile *3.Reg.* VII. ſive ibi ſalientis aquæ fons fuerit, ſive thermæ aliunde deductæ, ſive pluvialis aqua, ut *Hieronymus* cenſet. Hinc βηθεσδὰ *domus effuſionis* ſive aquarum, ab אֲשֶׁר, quòd ideò conſtanter retinent *Codices* Græci omnes, ſive ſanguinis victimarum, quod tamen contra *Caninium* improbavit *Beza.* *Syrus* Beth-cheſda vocat ſeu domum miſericordiæ, à *Cheſed,* quod inſtar Noſodochii eſſet, quem non Hebræum, ſequutæ Gloſſæ marginales Danicæ, Velgierningshuß exponunt. Vitioſè autem *Vulgatus* Bethſaida, quem non ſatis feliciter defendit *Corn. à Lapide,* quia venatio piſcium nuſquam fuit. In ejus tamen gratiam idem vocis

ſervavit

servavit *Arabs* Romæ editus. Formam piscinæ addit πέντε στοὰς ἔχουσαν, quam de porticibus exponunt plerique Eas ex ædibus Italicis antiquis hauserunt ex piscina mirabili Bajis à Nerone exstructa, quia & porticus balneis Antonini additas notat *Lampridius*. *Maldonatus* murum exponit ad prohibenda pecora, quomodo adumbravit nobis *Adrichomius*, cum quinque portis. *Danus* Stuur/ quam benè, haud judicarim ego. *Heinsius* post *Hemmingium* nostrum ταμεῖα intelligit, & distincta conclavia, quæ in Centumcellis Puteolanis, Thermis Badensibus, quoque distinguuntur. Quo significationis flexu cepit *Hesychius*: στοαὶ, ταμεῖα, καὶ ἀποθήκη ἐστίν. *Suidas* quoq;, στοά, τὸ ταμεῖον. Sed quomodo πλῆθος πολὺ in quinq; porticibus seu concamerationibus cõtinebatur? Solvit dubium *Nonnius* in Paraphrasi, quando πέντε πανυπλεύροισιν circumscribit, h.e. lateribus in longum latumq; tensis, in quibus jacebat, multitudo ἀσθενούντων varii generis, *cæcorum, claudorum, aridorum* exspectantiũ aquæ medicatæ motũ, quem ab Auctore, tempore & modo describit Auctor motionis nominatur. *Comm.* IV. Ἄγγελος. Non Raphael, ut exemplo Tobiæ aliqui putant, quia Medicorum sit præses. Nam omnes sunt λειτουργικὰ πνεύματα *Ebr.* 1.14. Sed vel Virtus DEI, ut *Hellenistæ* profitentur, vel æternus Angelus, ut *Bungus* autumat, vel venti æmulus spiritus, secundum cujus statas vices aquæ motæ fuerunt, & mutatæ tam sapore quam colore & viri-

bus. Statas has vices per *καιρὸν* exprimit *Joannes*, quas aliqui ad omnia Judæorum festa extendunt, *Cyrillus* & *Tertullianus* ad Pentecostas festum, & omninò *Ambrosius* ad unicum vertentis anni tempus restringit. Rectius *Euthymius* nullo definito anni momento, sed sæpius turbatam piscinam suspicatur. Nam κτ̀ distributionem in N. Test. & universalem denotat & particularem, ut κτ̀ *καιρὸν* collectivè sit sumendum. Pro quacunque opportunitate ex *Hippocratis* notione aquæ mutatæ sive ex propria natura, sive anni tempore, quemadmodum in Calabria tres fontes, referente *Baccio* octonis distantes pedibus, singulis diebus duodecies exsiccantur, & in Campania Ciceronis balnea semel tantùm diurno tempore scaturiunt semelque noctu, Luna tantùm oriente & deficiente, teste *Leandro*. Neque balneum montis Falconis, neque Insulæ Cydoniæ perenni aquarum fluxu scaturiunt apud *Fallopium*, nisi verno tempore, & Trigilla, fluvius apud Lucanos, si credimus *Pontano*, hyberno tempore adeò exsiccatur, ut pecudes ibi stabulentur. De acidulis Alsatiæ fidem facit *Sebizius*, nonnunquam effœtas esse & pristino vigore privatas. Quod plerisque usu venit. Nostræ S. Helenæ circa festum S. Joannis hominum plurimorum nobilitantur concursu, benigniore sole temperatæ, nec frigidioribus æstuantibusque mensibus thermalium aquarum sive potio sive balneum fertur securum. Erant quoq; in balneis factitiis Romæ

οἱ και-

οἱ καιροὶ, seu certæ horæ. De sanis jam nihil. Ægri ante octavam horam ex instituto Adriani apud *Spartianum* lavabantur, commodo ante cœnam tempore, Idque æstate. Hyeme enim ante nonam, quod *Plinii Junioris* discrimen haud semper obtinuit. Eâ hora lavit Cæsar apud *Tullium*, ut deinde ἐμετικὴν ageret. Ut igitur καιροὺς suos haberent hæ aquę tàm virtutis quàm fluxus, Angelus κατὰ καιρὸν ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, quòd passivè extulit *Vulgatus*, quia in antiquo Codice legerat ἐταράσσετο ὕδωρ, alii omnes activè, ad communis lectionis normam. Antea κίνησις, jam ταραχή. Hæc quam illa ponderosior vox, majores enim turbas notat. Quare *Ezech*, XXIII. 46. servant LXX. neutiquam *Jerem*. XXIX. 18. quod rectè ibi viderat *Aristarchus sacer*. Atque ita potius cum *Aria Montano* dicemus *turbatam*, quam cum *Vulgato*, *Syro* aliisque *commotam*. Per limum turbata funditus aqua, quod ταράσσειν signat phrasi à Medicis mutuata. Hellanicus quippe apud *Lucianum* oculis suis optat Æsculapii filium, qui ταράξας καὶ ἐγχέας ipsi φάρμακον. Ita κοιλίην & γαστέρα ταράττειν apud *Hippocratem* passim de exsuperante dejectione interpretatur *Galenus*. *Celsus* resolutum ventrem vocat, & eleganter *fermentatum*, planè ad *Hispani* mentem, qui vertit, *y reboluia el aqua* h. e. ut Interpres addit, *levantavala en ondas*. Hoc pacto turbata aqua piscinæ, ut ad summa efferbuerit lutum, à quo ferè & ad thermas & resoluta membra ductu Practicorum vis ejus transiit.

Tumque indicium erat usibus aptam aquam, ut sicut in balneis Romanis ære Thermarum seu tintinnabulo horæ tempus designatũ, ita turbata aqua accurrerẽt in camerationibus exspectantes. Miseret me sanè *Maldonati* ad miraculum confugientis, quasi quieta potius quam turbata lympha prodesset. Etenim planè aliter se habet res. Quiete torpescunt subinde. Nec ulla foret efficacia perpetuo concursu haurientium, lavantium turbatis thermis Puteolanis, Aponensibus, Viterbiensibus, Lucensibus, Badensibus, nostrisve S. Helenæ Scio aquas quasdã turbatas esse noxias, ut Tiberinam & balnei Pisani *al aqua*; sed nihil moveor, quia non omnibus id, nec ex se contingit. Luto commistæ nervosas roborant partes, articulos, capitisque quosdam affectus, quod de piscina hac de prędicat sacer Annalium conditor. Majorem, quod subnectitur, meretur admirationẽ; *ὁ πρῶτος ἐμβὰς Descendens*, quasi *καταβὰς*, ut *Vulgatus, Syrus, Arabs* habent. Utriusque enim induit significatum, *ingredi* & *descendere* apud *Suidam: ἐμβαίη, κατέλθῃ. Intrarit, descenderit.* Et mox ipse æger *Comm.* VII. alius ante ipsum expeditiori gradu *καταβαίνει. Seneca* dimitti corpora in piscinas dixit. Nempe per balneorum gradus seu scalas, modo pauciores, ut Bajis in balneo Ciceronis & Oceano *Ligorii*, modò plures, ut in Badensibus novitiis & vett. templi Matidiæ apud *Donatum*, quales ad diætam depingit *Plinius* in Epistolis. Hic *Mercurialem* probare nequeo, Apodyterium

dyterium in thermis vet. cum *Frigidario* confundentem, contra manifestam *Galeni*, *Oribasii*, *Plinii* auctoritatem, & ruderum fidem. Ibi vestes deponebant sudoribus detersis, hic conquisitum in caldario calorem temperabant. Nec jure *Vitruvium* incusat *idem*, quod tepidarium, utpote Græcis ignotum, neglexerit. Etenim & hic tepidarii meminit, & Græcis tepidarium consignat *Archigenes*. Labuntur non minus Antiquarii, qui Laconicum credunt fuisse sphæristerium. Distinxit enim *Plinius* in Epistolis, & *Ligorius*, nec ratio dissuadet. Pilas *Vitruvii* in hypocausto, sive de pice illitis cum *Cælio Rhodigino* & *Mercuriale* accipias, sive de quocunque globulo, quod *Philandro* placuit, parum refert. Baptisteria autem ut plurimum ex lapide, marmore, ære aut ligno. Nunquam ex cornu Rhinocerotis, sicut ex male intellecto *Juvenale* suspicantur nonnulli. Nemo ejus amplitudinis cornu Naturæ auctor observavit, nec mirum foret, uni tantum primoque patuisse ingressum, frustraque Interpretes ad miraculum & Patres ad mysteria confugerent. Meo arbitrio, sine his effugiis sententia videtur subducenda. Gravius alterum: *Sanus fiebat ᾧ δή ποτε κατείχετο νοσήματι:* vel de supra nominatis cœcis, claudis, aridisve intelligendum, vel de aliis omnium generum morbis curationem recipientibus. Ubi quærenti: *An Universalis Medicina dari in natura possit?* affirmaremus, ducti 1. Loci hujus auctoritate. Quocunque tandem explicemus pacto. 2. Experimentis similibus à

Blochvvitio pro sambuco allatis. 3. Panaceâ veterum ab Æsculapio prognata, per quam suos adjuravit *Cous*. Illo nomine gaudent simplicia multa, multa concreta. Τὸ νηπενθὲς Helenæ apud *Athenæum*. Comæ Apollinis *Callimacho*. Panaces herba *Plinio*, cujus genera describit *Theophrastus* & *Dioscorides*. Eoque titulo dignantur Nicotianam herbam fumivenduli. Verius *Theæ* conveniret Chinensium. Inter mixta minus competit Panaceæ Antonii Musæ apud *Galenum*, *Nic. Myrepsum*, *Aetium*, qui emplastri quoque panaceæ ad omne morborum ægrè curandorum genus adfert descriptionem. 4. Foliis hellebori nigri in balsamum redactis, de quibus *Scheunemannus*. 5. Vomitoriis, sive loro *Scribonii*, sive potionibus helleborinis &c. quæ omnes cujuscunque ferè morbi humiditates ex omnibus educunt partibus, ex ventriculo, ob viciniam teste *Hippocrate* & *Galeno*, etiam crassos humores, secus quam huic *Pergameno* visum, ex intestinis & Mesenterio apud *Fallopium* aliosque, thorace, capite ex *Coi* præceptis, ejusque morbis singularibus, in ulceribus *Hipp.* de Morb. dolore capitis *idem*. *Aegineta*, *Abensina*, *Gentilis*. Pro aqua in cerebro, hemicrania & Cephalæa apud eundem *Coum*, *Trallianum*, *Aetium*, *Mesuen*, *Aretæum*, *Aurelianum*, *Oribasium*, *Aeginetam*, *Fioravantem*. Pro memoria læsa *Aetius*, *Capivaccius*. Ad insaniam, Melancholiam & Maniam *Aurelian*. *Gariopontus*, Th. *Priscianus*, *Brasavola*. Ad Apoplexiam *Cels. Oribas. Aet. Aret. Gariop. Aegin. Abens. Ali abb.* Epilepsiam inveteratam *Cels. Trall. Paulus. Orib.*

Galen.

Galen. Plin. Aet. puerorum *Hipp. Fern.* Ad destillationes diuturnas raphanos commendat *Aet.* Veratrum *Hipp.* Spasmo Cynico *Cels.* Tetano *Plin. Aurelian.* Tremori *Plin. Gariop. Abens.* Paralysi *Aegin. Cels. Aet. Aurel. Ali ab. Gordon. Manard. Mercat. Holler.* Oculorum morbis *Hipp. Gal. Cels. Paul. Actuar. Aet.* Aurium morbis *Hipp. Trall. Cels.* Reliquos persequi nihil attinet, quia de humiditatibus mihi certum, bile, pituita, melancholia, imò, quod miraberis, sanguine, per vomitum summa juvamenti spe rejiciendis. 6. Menstruo Universali Chymicorum, quo ad omnes morbos ab interna radice pullulantes utuntur feliciter, quibus contigit mensis accubuisse Deorum. Sive quod naturam ad noxia expellenda roboret, sive quod seminarias impuritatum tincturas simul dissipet, ut credidit *P. Severinus* nostras, sive quod humores disponat ad recipiendam communem methodum, ut majori specie veri suspicatur *Dinheimius.* 7. Fontium Panacea. Rivulo in Daunio apud *Strabonem.* Nuperis *Hornhusanis* & *Itzehoanis* aquis, concursu potius quam universali medicina nominatis. Nostræ *S. Helenæ* præter ochram ostendunt nihil, nisi & hic, ut in plerisque aquis, experientia sit standum. Ad quam Panaceam referenda quoq; piscina sacra. Sed quomodo adhibita? Non potu, quanquam antiquis satis noto, secus quam multi contendunt, neque fotu solo, licet & hujus apud vet. inveniam vestigia Antiquariis repugnantibus, verum per Insessionem vett. frequentatam

eamque non immersione & emersione, neq; per natationem, sed cum quiete ęgrotis propria apud *Galenum, Vitruvium, Plinium* quæ varia præstat evacuando apud *Gal. Paul. Oribas.* emolliendo, teste *Aetio, Paulo* & experientia, exsiccando, humectando, calefaciendo, refrigerando, roborando, constringendo, aperiendo, adjuvando facultatem concoctricem, expultricem & hujus census alia apud varios Auctores passim exstantia partibus plerisque dedicata, thoraci, stomacho, ventriculo, hepati; lieni, intestinis, renibus, vesicæ, utero, nervosis partibus articulisque, ut cœcorum, claudorum, resolutorum in porticibus piscinæ commorantium. Quod si ad omnes promiscuè vis sanandi transiit, neutiquam id à victimis in ea ablutis habuit, nec à lignis crucis Christi in fundo, narrante *Genebrardo*, repertis, quia dubium, an ibi fuerint, & quanquam latuisse in fundo concesserim, nullam tamen ligno crucis jam fabricatæ minus crudo, in morbis curandis deferimus efficaciam. Patres enim *Jo. Chrysostom.. Damascenus, Cyrillus*, de spirituali loquuntur curatione, ut non crucis in deserto, sed serpentis ea fuerit vis, seu typi ejusdem. Imò non ligno sed signo crucis vett. Christiani fidebant, vel lignis cruore Christi tinctis. Nihil à materia traxit, sive Cedro, cupresso, pinu vel buxo, ex quibus crucem componunt *Chrysostomus, Beda* aliique, sive oliva contra inventionis fidem, sive, quod verius quercu, ex quo robore cruces Romanorum, teste *Silio, Plutarcho, Cypriano.* Nolim tamen *Becano* aut

Bozio

Bozio credi, huc ſpectare coronam querceam in Auguſti numiſmate OB CIVES SERVATOS. Nam corona prima ex ilice, eſculo, teſte *Plinio*, *Agellio*. Poſtea ex quercu, quia Jovi ſacra arbor & amica apud *Virgilium*, *Ovidium*, *Claudianum*, parum diſſentiente *Apollodoro*. At civica aliquando hederaçea *Martiali*, aliquando oliva mixta *Statio*, & quod urgentius, non Octavii tantum Auguſti in honorem cuſi hi nummi coronati, ſed Cæſaris, Caligulæ, Galbæ, Claudii, Antonini Pii, Trajani, & aliorum civium Romanorum, ob ſervatos cives, vel ampliatos. Nec plus auxilii ex inventæ crucis, tempore Helenæ, hiſtoria, me ſponſore, invenient, mihi juſtis de cauſis juxta & magno *Salmaſio* ſuſpecta, quia altum ejus apud *Euſebium* iſtorum temporum æqualem eſt ſilentium. Addo non convenire inter ſe figmenti auctores. Nam *Theodoretus*, *Alexander Monachus*, *Ruffinus*, *Socrates*, *Sozomenus*, *Georgius*, *Hamartolus* gravem mulieris morbum ab umbra ſive contactu crucis depulſum; *Sulpitius* verò *Severus*, *Paulinus*, *Leo* Imperator in Bibl. Patrum mortuam ſcribunt ad vitæ rediiſſe uſuras, quod *Nicephorus* cautior, famę potius vulgi quam certæ relationi conſignat. Nam *Ambroſius* ſolo titulo agnitam crucem profitetur, nullo alio miraculo. Ratio igitur Panaceæ à Deo per occultam cauſam, à natura tamen haud alienam repetenda, quia & in aliis fontibus mirabiles obſervamus eventus. Ubera nutricibus reſtituit juxta Negarinum fons; teſte *Leandro*. Styx niſi Aſini cornibus nuſquam continetur, ſi

credi-

credimus *Seneca*, *Isidoro*, *Aeliano*. Ab occulta fortaſſis venenatorum qualitate, qua Narviæ aquas refugiunt ſerpentes apud *M. Cromerum* in Polonia, *Cuſpinianus* de S. Crucis fonte refert & in cruorem mutari ſubinde, & utilem multis languoribus. In vortice Siculo vitæ reſtituuntur ſuffocata ex *Ariſtotele*, & Puteolis in antro canino. In Sardinia perjuri vel occœcantur vel clarius cernunt ex *Solini* narratione & *Rhemnii*. Aquis B. Virginis Saonenſis mirandam ad ſanandũ virtutem aſcribit *J. B. Albertus*, & de voraginibus fluviorum notares & decantata. Sed me contineo, qũia in his rationi præferenda experientia, conſilio *Herodoti* apud *Oribaſium*, præſertim quum fundi iſtius naturam vel vaporibus, vel ſuccis, vel metallis, vel lapidibus, vel terris imprægnatam nobis inviderit *Joannes*, ad hominem ægrum ab ætate, morbo, paupertate, aut reparata ſalute deſcribendum hoc textu properans:

Comm. V. ἦν δὲ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. De morbi genere acriter diſceptatur. Ἀσθένεια omnem notat imbecillitatem *Matth*. XXV. 26. 44. *Jacob*. v, 14. *Suidas*: ἀσθένεια, ταλαιπωρία, νόσος, ἀδυναμία. *Imbecillitas, morbus, impotentia*. Apud Hippocratem ἀσθενὴς ad morbũ proclivis ſive natura ſive morbo, & ἀπὸ τοῦ ἀσθενέοντος ſeparatur, quod hic ἀσθενέστερος ſit. Ita & *Matth*. x, 8. de valde infirmis. De imbecillitate remediorum quoque explicat *Galenus*, & *Suidas* ex *Ariſtophane* de pau-

pertate,

pertate, quia τὴν τύχην ἰδίως νόσον φασίν. Noster utroque fato miser, rectè ἐμπεδόμοχθος dicitur *Nonnio*. Non quod orbus oculis fuerit, ut censent aliqui, sed quia perpetua nervorum resolutione corriperetur, quam *Paralysin* Græci nominant. Huc inducor 1. Auctoritate vett. Patrum S. *Ambrosii*, *Chrysostomi*, *Theophylacti*, *Gregorii*. 2. quod pedibus vinctus ambulare nequiverit. Unde ἀτίνακτος *Nonnio* 3. quia κράββατος Paralyticorum proprius *Marc.* II. 4. *Actor.* IX. 33. per κλίνην *Matth.* IX. 2. Luc. V, 18. sive κλινίδιον *Comm.* 24. sed utrumque conjungitur *Actor.* V, 15. quia apud *Suidam*: κλίνη τὸ κράββατον, & τὸ ערש *Amos* III, 12. per grabatum reddit & *Vulgatus* & *Aquila*, quod LXX. est κλίνη. Aliter σκιμπόδιον, quod κράββατον vocat *Hesychius*, in quo portari ægrotantem ad balneum voluit *Galenus*, de cujus forma consulendus *Mercurialis*, affinisque erat illi lectus vel pensilis ex toto, ægrorum proprius apud *Celsum*, *Aetium*, *Priscianum*, *Aurelianum*, vel uno pede ligatus instar cunarum. 4. Ab ætate Viri ad Paralysin apta. Provectior enim erat & morbo & annis. Nam *Comm.* VI. πολὺν χρόνον ἔχει, quod nō tantum de morbi tempore, ut *Erasmus*, *Beza*, *Tremellius* & noster *Interpres* vertunt, sed ætate quoque ægri cum *Arabe*, *Syro*, *Vulgato* & *Lud. de Dieu* accipimus. Verosimile quippe ante XXXVIII. annos grandiorem fuisse natu. 5. Accedit aer frigidior, siquidem tot

annos

annos sine cura exegerat. Nam à madido pallio manus paralysis apud *Galenum* inducta. 6. Ratione clariori ex *Comm.* III. ubi ξηρὰς Paralyticos credo. ξηρὴ mulier apud *Coum* cui alvus resiccata, & ξηρώδεες δύσπνοοι qui in tabe arescunt. *Suidæ* ξηρὸς ὁ ἰσχνός, *gracilis, macilentus.* Ego pro atrophia, ultimo inveteratæ Paralyseos gradu, teste *Fernelio*, interpretor. 7. A curatione per balneum, in Paralysi tàm ab atrophia, quàm frigore commendatum vehementer *C. Aureliano, Plinio, Vitruvio, Sylvio, Mercuriali, Saxoniæ, Mercato, Sennerto, Zacuto.* 8. Eundem credunt *Leontius, Chrysostomus, Euthymius*, qui *Matth.* IX. 2. *Marc.* II. *Luc.* V. Paralyticus vocatur. Sed eodem anno editum miraculum alia intercessere, Paralytici inprimis servi sanatio *Matth.* VIII. Ille in domo, hic piscina erat. Hic Hierosolymis sine homine comite, ille Capernaum quatuor hominibus per tectum demissus *Marc.* II. Ille junior, noster consenuerat. Nam quod additur: τριακονταοκτὼ ἔτη ἔχων: Inveteratum morbum notat, & curandi difficultatem. Unde νοῦσον κύκλαδα *Nonnius* appellat, non ob annorum cyclum, sed περίοδον, qua exasperata Paralysis, ut cepit *Galenus* de morb. tempor. Neq; animus est ad infirmi symbolum hunc numerum cum *Augustino* & *Bungo* referre, quasi quadragenarius sanitatis sit hieroglyphicum. Fortuitum monstrat octavus decimus annus *Luc.* XIII. 11. & duodecimus *Luc.* VIII, 43. devotumque patientiæ exemplum hinc condunt

condunt alii. Verius anni climacterici fructum dixerim, si illi aliquid tribuendum. Index enim est XLII. anni, qui incidet fortassis in annum ejus LXIII, si XXXVIII. annis, quibus morbo detentus fuit, addamus XXV. Accedit difficultati curationis senile corpus & prostratæ vires, ut vix βεβιημένον ἆσθμα responsurus Christo traxerit, quod ipsum inter ξηροὺς asserit. Imò ministrantium penuria. Nam queritur *Comm.* VII. ἄνθρωπον οὐκ ἔχω: sive amicum, cujus opera in descendendo uteretur. Forsan Medicum voluit à balneis, qui cum ἄνθρωπος sit, si in foro Romano versetur, servus non fuit, quia hi nullo censu. Hinc injurios in artē Divinam dixerim, qui Medicos olim Romæ servos plenis buccis declamant, *ICtorum* freti auctoritate. At si ex JCtis cum illis agamus, liberalibus sanè studiis Imperator accenset *ff. de Extraord. Cognit.* ubi eadem *l.1.*§.1. Medicorū causa est quæ Professorum. Alibique *l.6. ff. de Excus. Tut.* Grammaticis, Sophistis, Rhetoribus annumerantur περιοδευταί. Qui quidem Circulatores ibidem appellantur, non quod ἀγύρται fuerint, sed Principum in itineribus socii, unde Comites dicti. Sano etiam sensu inferior Græcia περιοδεύειν pro sanare dixit, secus ac magno *Polyhistori* visum. Juvat libertatem, quod Amici fuerint Principum, ut apud *Tacitum* Eudemon & *Senecam* & *Cassiodorum*, quum inter Dominum alioquin & Servum nulla amicitia. Ad Magistratum quoq; evectos Inscriptio Atestensis testatur, ubi IIIIII *Vir Medicus.*

Conju-

Conjugia illorum aliæ decantant Inscriptiones, Romæ in Basilica olim D.Petri.

D. M.
C. CAECILIO. C. F. SAB.
AQUILÆ.
CAECILIÆ. C. L.
MOSCHIDI.
C. CAECILIUS. DIÆTUS.
MEDICUS.
FILIO. ET. LIB. CONJUGI
SUÆ PIISSIMIS.

Non absimilis infra Capitoliũ: D. M.

CLAUDIÆ ..... EVTYCHIÆ.
CONJUGI. SANCTISSIMÆ.
BENEMERENTI.
HYMENAEUS. MEDICUS.

Servorum autem contubernia erant, non conjugia. *ff. de ritu nupt. l.49.* & contubernales servorum uxores *l.12. §. contubern.* &c. sicut eorundem ferè peculium, non salarium, liberalium artium medicorumque stipendium *l.16. §.1. de alim. legat. l.4. de decret. ab ord. fac.* Nolo urgere legationes, quia exceptionem prævideo ex *l.101. ff. de Verb. signif.* & *Scribonio Largo.* Functus tamen est Exagon apud *Plinium*, & de alio elegans extat Inscriptio *Mediolani:*

C. VALERI. PETRONIAN. DECURION. T. F. SACERD. JUVEN. MED. CAUSIDIC. QUINQ; GRATVIT. LEGATION. URBIC. ET PEREGRIN. PRO REP. SUA. FUNCT.

VALE-

VALERIUS EVTYCHIANUS VI VIR.AUG.
PATER. FILIO INCOMPAR. ET SIBI.

Nec nominibus inſiſtam, quæ ſervis rarò niſi ſola, Medicis autem ſua Prænomina, Cognomina & Nomina, ut *Aurelio Cornelio Celſo*, & paſſim aliis. Præterire non poſſum expreſſam ingenui Medici Inſcriptionem Romæ ad D. Crucis Hieros:

M. JULIUS INGENUUS P. R.
MEDIC. COH. II. VIG.

Unde & Scholas ſuas habuiſſe, ex ruinis in Eſquiliis obſervavit *Ligorius*, ibiq; ſuos tabellarios vett. marmor indicat ad D. Sebaſtian:

M. LIVIO. CELSO. TABULARIO
SCHOLÆ MEDICORUM
M. LIVIUS EVTYCHUS
ARCHIATROS OLL. D. II.
IN FR. PED. IIII.

Medici tandem ſuos etiam ſervos alebant, ut Caſſius apud *Scribonium*, quales erãt Chirurgi ſeu Medici ludorum, veterinarii, ocularii, unguentarii, herbarii, medicamentarii, caſtratores, coci, tonſores, & alii miniſtri ſervientes, ſicut *Aurelianus* vocat, quibus Archiatri primi & ſecundi ordinis, Archiatrorum Comites, & Eparchiatri imperabant. Non me terret *l. Ambit. ff. de decret. ab ord. faciend.* quia in *l. 53. de Verb. ſignif.* ſubſidium repperi. Nec lex Aquilia, quia & huic occurram, niſi fallit augurium. Quamvis igitur & inſanabilis fuerit Paralytici affectio, deficiente Medico amico, curare tamen aggreſſus eſt Chriſtus, quem Medicorum filii in ſe ſuſcipere nec poſſent, nec vellent.

Enimverò consilio *Hippocratis* ipsius in Arte, *Galeni, Senecæ, Gvidonis, Cauliaci*, pedem referunt quam mollissimè, quando servari nequeunt quos propria sors perimet, ne scilicet eventus mortalitatis ipsis imputetur. Magnus autem de cœlo Medicus verbulo imperantis negotium confecit. Dixit, & factum est:

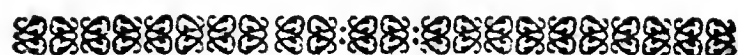
Comm. VIII. Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. Quò triplicis nobis miraculi fecit fidem, quod statim dictum factum convaluerit, tantasque momento receperit vires, ut & ambulare & grabatum ferre potuerit, quum ordines suos alioquin servet natura medendi artifex, parique temporis intervallo resurgat æger, quo laborare cœpit, statu neutro intercedente; & tandem, quod verbo solo morbum restrinxerit, ut phrasi *Tertullianâ* utar. Juvant verba variis prolata modis, obmurmuratione, susurro, elata voce, cantu, precibus, vel divina virtute, vel Magica, vel Naturali. Divina vi vel Christo propria *imperando*, ut in præsenti instituto, vel Sanctis communicata *orando*, in nomine JESU *Actor*. III, 6. IX. 34. XIV, 9. Magica, verè impia, seu verbis significantibus seu barbaris, pacto cum Dæmone vel expresso vel occulto, quam falsò ex cœlestibus corporibus advocavit *Paracelsus*, de Philosophia sagaci audacter sustinens, tertia Magiæ, specie seu naturali posse quemcunque proferre, *Surge, tolle grabatum tuum & ambula*. Item: *Lazare expergiscere*. Quo incantationes veterum spectant, quibus sanguis Ulyssi repressus apud *Homerum*, Oroadanti apud

apud *Heliodorum*, à peste liberata Ægyptus apud *Svidam*, luxata membra restituta, si *Catoni* fides, Ischiatici curati *Theophrasto*, podagrici apud *Varronem*; vecordia maritis injecta ex *Tacito*, percussi à scorpione procurati, ossaque ex gutture exscreata apud *Galenum* & *Trallianum*. Quæ, à Chirone quanquam usurpatæ, in *XII. Tabulis* damnantur, & ab *Ulpiano* in *l.1.ff. de Med.* ut ne Medicorum nomen mereantur quæ Medicinæ genera non sunt. Sed de malo carmine hæc accipienda moneo, qui certo credam nec à naturali curandi ratione abhorrere omnes voces, nec superstitiosum in Epilepsia esse carmen cum *Fernelio*: *Gaspar fert myrrham, &c.* & experientiæ & rationi consentiens, quemadmodum insusurratis verbis sordiculæ oculorum & hordeola eruuntur, *Marcello* auctore. Cantu Cretensem pestem *Thales* expiavit, lymphaticos *Xenocrates*, phreneticos *Asclepias*, melancholiam Saulis *David* Psaltes, convulsionem à Tarantulæ veneno inductam *Appuli* sono phrygio aut hypodorio, & plerosque morbos Lesbii Jonesque apud *Boëthium*, ut alia *Galeni*, *Averrhois*, *Aristotelis*, *Martiani Capellæ*, *Marcelli* hujus census loca prætermittam. Precibus Psyche *Apulejana* quidvis à Cerere impetravit. In quam rem dignissimum adnotamus textum *Jacob.* v, 14. ἀϖϛκαλεσάσθω τοὺς ἐν ὑμῖν, *advocet*, *Presbyteros Ecclesiæ*, *& orent super eum*. Et *Comm.15*. *Oratio fidei servabit laborantem, & eriget eum Dominus*. Quem de corporali curatione contra quosdam diversum sentientes, neutiquam de extrema Unctione Sacramentali, gravissimis

permotus momentis explico. 1. ex loco parallelo, *Marc.* VI, 13. 2. ἀσθενεῖ τις, de periculoso morbo sumitur, ut & ὁ κάμνων, de jam ferè emortuo. 3. οἱ πρεσβύτεροι Medicinæ gnari seniores, seu Ecclesiæ ministri utramq; olim scientiam conjungentes, sive illi tanquam qui dono miraculoso sanationum excellebant, ut *Paræus, Belgici*, credunt, & *Brochmannus* noster, sive omnes promiscuè, qui regendæ Ecclesiæ præsunt, quæ *Calvini, Aretii, Piscatoris* fuit sententia. 4. Oratio communis est, non sacramentalis, de corporeis bonis ad *Comm.* XIX. 5. σώσει τὸν κάμνοντα, *Syrus* vertit, *sanabit corporaliter*, nisi utramque sanandi viam cum *Hugone* & *Thoma* eligamus. 6. ἐγερεῖ αὐτὸν, excitabit. *Vulgatus* alleviabit, de corporea valetudine ubique invenitur, nunquam de lætitia spirituali, ut fingunt, nec animæ salute, nisi in allegoria *Eph.* v, 14. 7. Apertè à remissione peccatorum *comm.* 15. distinguitur. Nihil horroris incutiunt *Bellarmini, Corn. à Lap.* argumenta, nullis precibus admittenda. Id unicum deprecor, quod plus ad proscribendos morbos ponam ponderis in sacris Oraculorum Divinorũ verbis, sine superstitione plebeja, ex fide prolatis, quam superstitiosis agyrtarum miraculis. Sed quicquid horum sit, si eo nos rerum compulerit necessitas, & hic & alibi, quia Dii non sumus omnium capaces,

Moniti meliora sequemur.

HISTO-

HISTORIA PARALYTICI SECUNDI ex Matth. VIII. & Luc. VII.

ALterius Paralytici, Centurionis cujusdam, historiam juncto studio *Matthaus* & *Lucas* texuerunt, in hoc tantum diversi, quod ille brevior summa capita signârit, hic fusiori opera circumstantias sit persequutus. Credimus enim utrumque scriptorem divinum, idem mirandæ sanationis opus, rem eandem finita Panegyri in Capernaum gestam, diduxisse. Hanc nos in præsenti, more nostro, Medico Commentario illustrabimus. Subjectum præsentis morbi, à Christo persanati, sive, ut apertius loquar, æger ipse, δοῦλος est *Lucæ*, *Matthæo* παῖς, quæ pari significationis passu pro Centurionis filio ambulant, neutiquam de servo explicanda, quemadmodũ omnes ferè *Interpretes* suspicantur, Romanę civitatis ignari. Solus *Italus* ampliori voce *il mio famiglio* delectatur, ut frustra sit *Ambrosius*, certo consilio factum ratus, quod ad filium Reguli ire noluerit Christus, sed ad servum Centurionis. Παῖς utrique historico persæpe, *Matthæo* semper appellatur, qui filii induit notionem *Matth.* XII, 18. & alibi, ne Græcos Interpretes nobis obvertat *Chemnitius*, aut aliorum locorum consensum, quæ vel ad Deum referuntur, vel populum diversis institutis à Romanis diffidentem. עֶבֶד quid sit, non ignoro. Sed latiorem sensum indulget *Mercerus*, à quo

nec profani abhorrent. Apud Græcos frequentissimo usu παῖς de *Filio* cujuscunque ætatis, & παῖδες de liberis usurpantur apud *Homerum* Il. ψ. & υ. & Od. α. *Platonem* de Rep. 2. *Lucianum* de Cal. *Plutarchum*. de frat. char. *Thucydidem* L. 1. Quibus adde *Euripidem* Hecub. Prol. De *Filia* quoque cepit *Aratus*, *Sappho*, *Pausanias*, *Laërtius* & alii, quorum signata verba congessit *H. Stephanus*. Pueri nomenclatura apud *Paulum* Ictum L. 204. ff. *de verb. sign.* non tantum servum & puellam, sed quamvis ætatem puerilem complectitur, sive ea servorum sit, sive ingenuorum. Quod nec aliis infrequens. *Hellenistis* παῖδες τοῦ Δαβὶδ milites ejus dicuntur, quo nomine & Præfecti supremi à Rege passim iisdem Græcis veniunt, annotante *Heinsio* c. 20. *Arist. Sacr.* Ita Joab *Hellenistis* παῖς βασιλέως erat 2. *Sam.* & alii, quos minus propriè servorum catalogo asscribimus. In Republica sanè Romana, cui Centurio ejusque exercitus parebat, summo studio & deliberato consilio cavebatur, ne nomen servi militiæ darent, ut ex edicto *Marciani* constat L. *ab omni* 11. ff. *de re mil.* alioquin capite puniendi. Quis id Centurionem ausum pertendat? Malè sibi consuluisset, & ut inquisitor, peccasset, siquidem de lectis vera prodidit *Plinius* L. x. Epist. 39. Nulla præterea ibidem servorum cura, quia pro nullis habiti L. 32. ff. *de div. reg. jur.* & par illorum cum mortuis conditio, quia mortalitati cōparatur servitus L 209. ff. *de div. reg.* nec ulla inter eos & Dominos amicitia.

citia. Noster tamen ἔντιμος erat Centurioni *Luc.* VII. *comm.* 2. cujus sanitas repetitis per Seniores Judæorum & alios amicos Legationibus, imo per Patrem ipsum procurata diligentissimè. Sequutus ea parte prudens Centurio aliorum Imperatorum exemplum, qui de ægrotantium militum valetudine anxiè laborarunt. Testis *Vegetius* L. 3. R. Mil. c. 3. *Ut ægri contubernales opportunis cibis reficiantur, ac Medicorum arte curentur, Principum, Tribunorum & ipsius Comitis, qui majorem sustinet potestatem, jugis quæritur diligentia.* Quo fine aqud *Vitruvium* L. 1. *Archit.* c. 4. exta inspiciebantur in castrorum positione, & Consul *Censorinus, Appiano* teste, in obsidione Carthaginensi castra mutavit. A *Lampridio* laudatur Severus, & Hadrianus à *Spartiano*, quod de militibus ægris adeò fuerint solliciti, ut carpentis vehendos curarint, necessariis omnibus adjuvarint, & ipsimet per tentoria visitarint. Infra dignitatem hæc reputassent, si res servorum fuisset acta. Quod si υἱός βασιλικȣ̃ *Johan.* IV. huc spectaret, omnia forent expedita. Sed justis de causis aliò ægrum istum relegamus. In quo tamen annotandum quod *Syro* υἱός iste sit עבד מרכא δȣ̃λος βασιλικὸς, Sicut *Homero* Θεράπων Ἄρηος, & *2. Sam.* 2, 30. 31. δȣ̃λοι Δαβὶδ, pro militibus. Δȣ̃λος, igitur hic est Centurionis apud *Lucam* qui *Johanni* υἱός. Quod si displiceat, alias subornabo causas, cur *Lucas* δȣ̃λον maluerit. Sive quod in patria adhuc esset potestate, non dominica l. 1. *Inst. Just.* tit. 8. *de Pers. div.*

& L. 1.ff. *de his qui sunt sui vel alieni juris*: Sive,quia Medicus fertur *Lucas* Romani ægrotantis descripturus morbum, quod pristinam valetudinem ambiret Centurionis filius. Nam in l.4. §. *Stichus*. ff. *de stat. liber.* Servire nobis illi intelliguntur, quos curamus ægros. Nullum est effugium *Guil. Aderi* Enarr 2. aliorumque,ipsum Centurionem accessisse, si pro filii salute supplicasset: Etenim apud *Matthæum* ipse dicitur advolasse Centurio,quum animadverteret scilicet,in vicinia esse Christum,importunis Seniorum amicorumq; precibus illectum. Iter subterfugiebat, ne solum sine auxilio filium,mortis candidatum, in tentorio relinqueret; vel, quod verò fit similius ex *Luc.* comm.7. quia μὴ ἱκανὸν seu μὴ ἄξιον se judicaret, communibus nominum erratis obnoxium, & Paganum,à fœderis sancti religione alienum. Certū enim est militiæ Romanæ Prætoriæ cohortis fuisse Centurionem, de cujus dignitate & officio videsis *Vegetium* L.2.R.M.c.8.16. *Sigonium* L.2. Antiq.Jur.Prov.c.2. sive C. Cornelius is fuerit, C.Oppii Centurionis Pater, ut suspicatur *L.Dexter* in Chronico à *Corn.à Lapide* in Chronotaxi citatus, sive alius. Nihil meo judicio vetat,quo minus etiam nativitatis suæ ipsum puduerit, secus quam contendit *Maldonatus*. At Palæstinæ natales debuisse, nunquam mihi persuaserit *Hilarius*, aut *Contzenius*. Quid enim illud *Luc.* VII, 5. ἀγαπᾷ τὸ ἔθνος ἡμῶν? Quorsum *Matth.*VIII,12. υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται, h.e. Judæi, quorum prærogativæ recensentur

Rom.

Rom. IX, 4? Filium autem adducere præsentem, nec itineris patiebatur difficultas, nec ultimum gravissimi morbi momentum, verè sontici, qui ex *Cassio* apud *Javolenum*, cuique rei nocet, vel, ut clarius *Marcellus* definivit L. 6. ff. *de re Jud.* qui cujusque rei agendæ impedimento est.

De morbi genere paucis disputandum. Non exprimit *Lucas*, nisi quod fuerit κακῶς ἔχων. *Matthæo* tamen παράλυσις placet: βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός. Ne de eo dubitemus, similem Paralyticum seqq. capitis *commate* 2. βεβλημένον exposuit. Liberalior *Grotius* Apoplexiam amat, qua periit. *Celsus* quidem L. 3. c. 27. suo tempore παράλυσιν utrumque appellari vidit: verum exemplo carere, rectè monet *Ronsseus*. Insanabilem autem esse & παράλυσιν confirmatam, nullus Medicorum dubitat, ipso præeunte *Celso* jam laudato. Duplex ea quum sit ex *Marcello Empirico* c. XX. una cum contractione, quam *conductionem* nuncupat *Aurelianus* L. 2. Chron. c. 1. altera cum remissione nervorum: Illa autem sit vel permanens vel intercurrens; illam, aliis *Pseudoparalysin*, pleriq; videntur elegisse, tam *Interpretes*, quam *Commentatores*, vocantque *contractos* ea Paralysi correptos. *Germanus* Gichtbrüchtig vertit, *Danus* vetus Werckbröden. Reliqui nomine generis acquiescunt rectius; ut & *Glossæ* marginales *Danicæ* halffrörd. Nihil enim video gravioris causæ, quo minus vera & legitima nervorum resolutio esse potuerit, quam παράλυσιν

vocant Medicorum filii, & παραπληγίαν, & ἡμιπληγίαν, & πάρεσιν. Illam sacer vates hic sequitur, in qua, ut eleganter *Hilarius* loquitur, *artus undiq; fluidi & ad consistendi officium agendiq; corrupti.* Negant strenuè *Theologi* quidam magni nominis, quia nervorum resolutio partium est particularis. Verùm enim verò ignorant boni illi Viri singulorum nervorum exortum, progressum & insertionem, à quorum resolutione inducitur παράλυσις. Non strictis adeò limitibus constringitur. Et partes singulas discretasque occupat, tam externas, quam internas, & totum latus, imò, quod mireris, universum corpus minutissimis quibusdam particulis exceptis. Idque à diversa nervorum diversorum affectione. Ex infimæ conjugationis resolutione, inferiores partes motu sensuque destituuntur, ex superiorum passione, reliquæ, ad quas deferunt animalem spiritum, sive plures sive pauciores pro nervorum varietate, deficiunt. Unde particulares emergunt *Paralyses palpebrarum, linguæ, gutturis, manuum, penis, crurum, cordis*, & sic consequenter. Extant illarum in sacris quoq; exempla. Manuum *Esa.* XIII, 7. Lumborum *Ezech.* XXIX, 7. genuum *Nahum.* II, 10. Metaphorica partim, partim propria. *Manus* ex affectis nervis quinti, sexti & septimi paris cervicis, & primi secundiq; Thoracis labascunt. *Crus, genu pedesq;* neque movent se nec sentiunt, si incômodum sentiant nervi ex osse sacro prodeuntes, & Lumborum vertebris. *Lumborum* musculi officio suo fungi nequeunt, nisi expeditiores red-

dantur

dantur à nervis lumbaribus. Quod malum experiuntur & *renes*, ad sensum nervis stomachicis instructi. Non nos moveat quod intus se recondat, quando quidem ratione credibile judicat *Aurelianus* L. d. interiorum singula vitiari, ut *pulmonem, cor, vel discrimen Thoracis atq; ventris*, (h.e. diaphragma) *vel splenem, aut jecur praeveniri adprehensione mortis patientem*. Ita quippe locum obscurum facili mutatione restituo, textu non repugnante. Nam in his resolutionibus patiens praevenitur *adprehensione mortis*, h.e. nullis signis aliis praegressis signatur quam morte ipsa, quomodo *signa* per *apprehensionem* propriam statim explicat. In eadem sententia fuisse *Herophilum* idem monet, repentinam mortem nulla ex manifesta causa venientem, fieri cordis paralysi. De resolutione *linguae, carnis* ex *Zach*. XIV, 14. quam in Harmonia adducit *Chemnitius*, ipse dubito, adeoque alibi excutienda. Non quod mihi lateat, quid oculis linguaeque accidat, nec quid de carne seu musculo affecto subtilis *Capivaccius* frustraneo opere rimetur, si *Galenum* 4. L.A. c. 4. ad veriores partes vocaverit. Totum Latus pari facilitate vis morbi pertentat, quando ad alterum spinalis medullae principium dilabitur. Quin universum ferè corpus comprehendit, & in Apoplexiam deinde migrat. Testis *Aurelianus* laudatus: *Haec passio nunc partis est, nunc partium, nunc totius corporis*. Tale exemplum observasse se in scorbutico D. *Janus* Medicus Regius narravit, cui tamen illaesa erat gula. Hinc lato Apoplectici nomine non rarò

venit

venit παράλυσις apud *Hippocratem*. Excutiat loculos suos *Fœsius* in œconomia. Nobis sufficiat *Aph*.XI. sect. 7. τὸ ἀπόπληκτον, quod ex L. I. *de Morb*. v.50. facem mutuatur. Idq; quia *Galeno* in *Def. Med.* tantum ut pars à toto differt. Majori specie veri convulsionem putat *Adorus*, cujus vestigiis institit *Corn. à Lapide*, quia βασανιζόμενος additur. At Paralysis sine sensu est, sine motu. Centurio verò Medicinæ imperitus cum vulgò loquitur, paralyticos esse quoslibet motu captos. Hinc ut se extricent, valdè sudant. De principio accessionis nullum dubium, priusquam confirmetur. Habet tum sua tormenta, suos cruciatus. Displicet id *Chemnitio*, quia non in principio morbi erat famulus, sed ἔμελλε τελευτᾷν, *Adamus à Contzen* miram hoc cruciatu vocat Paralysin & subitam, non ordinariam. Ego nullo labore tormentorum istorum in vera Paralysi rationes inveniam. Nam 1. βασανιζόμενος dicitur jam moriturus, ubi dolor anxietasq; ex ambiguo vitæ mortisque certamine & morbi vehementia exacerbantur. 2. Ob diurnā molestissimi morbi moram satis animo cruciatuum cōceperat, & infelicis vitæ tædia, ut velut per lapidem lydium sine aliis tormentis fuerit probatus. Ea verissima hujus vocis est notio, ut auctor est *Suidas*, collectis in eam significationem veterum testimoniis, magisque propriam esse, quam de tormentis & quæstionibus jocus *Luciani* in *Soloec*, pueri βασανιζομένους clare ostendit. 3. Vel succedebat Convul-

sioni

ſioni Paralyſis, vel uterque affectus erat complicatus rariſſimo exemplo, quod obſervarunt tamen, *Hippocrates* in illo, cui auris dolebat poſt Vergiliarum occaſum L.4. *Epid.* S.7. *Abenſina* 3.fen.2. *Foreſtus.* L.10. Obſ.95.121. & ego non ita pridem in *Anna Longomontana* deprehendi. Nec mirum ſi ex *Aureliano*, *Marcello* aliisque Paralyſin cum *conductione* ſive contractione admittimus, modo remittente, modo perdurante. Hinc rectè *Valleſius* in Epid. determinavit, paſſiones eſſe loco affecto & materia ſimiles. 4. Impoſſibile non arbitramur dolores cruciatusque partibus ſubinde pro cauſarum varietate inſidere; quando illæſo ſenſu motus tollitur. Hinc μετὰ βασάνου μεγάλης reſolvebatur Alcimus 1. *Machab.*9. comm.55. quem verum credo Paralyticum, ſecus ac ſum̃o Theologo viſum, auctoritate *Cælii* Siccenſis in ſimili Paralyſi fretus. 5. Orta forſan Paralyſis ex caſu vel vulnere, ubi maximo doloris ſenſu, prout vel lethalis fuerit, vel minus noxia, percelluntur. Hujus farinæ reſolutiones ſubminiſtrant nobis longa ſerie *Galenus* 3.L. A.10. & 4. L. A. 4.5. *Aurelianus* l.2. *Chron.* c.1. *Gradius* in Rhaz. *Foreſtus* l.1. obſ.95.121. *Schenckius* ex A. *Benedicto* L.1. Obſ.172. *Zacutus* L.1. *Hiſt.Med.* 48. aliique numero plures. 6. In Pſeudoparalyticis dolorem deſcribit *Horſtius* noctuq; dieq; perſeverantem, referente *Schenckio* L.1. Obſ.179. 7. Quid ſi cruciatus hos reſolutioni ſuper impoſuerit malus Dæmon, in hominum tormenta promptiſſimus? Nihil definivero, cuivis ulterius cogitandi arbitrium relicturus

cturus, quanquam promptior sim intra Naturæ limites me continere.

Nam *Causas* Naturales huic affectioni assignarim varias. Taceo consuetas tritasque, frigidas, lentas, humidas. Hominis conditio & doloris magnitudo vulnus inter primas causas asserit. Vel enim miles erat, seu δοῦλος Ἄρεος, vel inter milites quotidiè versabatur. Si ætatem juvenis spectemus, & fervẽtioris climatis temperiem, calidioribus humiditatibus auctum malum & accensum, secus ac contendũt *Mercurialis* L.1. Prax. 20. *Rondeletius*, c.23. *Cur, Morb*. vel sanè ipsa calidior intemperies, densando nervos & exsiccando, humoresque in reliquo cerebro frigidiores colliquando, passionem acceleravit. Ex tertianis Paralyses observavit *Fernelius*, ex Colica *Paulus Ægin*. l.3. c.18. 43. *Nicolus* Flor. s.5. tr. 8. c.40. *Trincavellius* l.3. c.1. *Pulverinus* c.55. Art. Med. &c. Ex Peripneumonia *Galenus*. *Saxonia* ex oris ventriculi inflammatione. Omnia ex bile per primam τῆς μεταπτώσεως speciem translata, transmutata, temperata, quæ quidem, quia sui subinde relinquit vestigia & membranas quasi ἐν παρόδῳ per vices lambit, convulsiones Paralysi miscet, meatu non penitus intercluso, sive id fiat quando pori obliquè concidunt, ut *Cassius* Probl.81. prodidit, sive alia ratione, ab hoc loco & instituto aliena.

Quamcunque eligamus Paralyseos nostræ occasionem, malè omninò *auguramur* ex causis ipsis, morbo, & symptomatibus. Accidentia duo vehemen-

mentissimè affligentia eventum minus prosperum portendunt. Dolor ingens δεινῶς βασανιζόμενος *Matth.* comm. VI. κακῶς ἔχοντος *Luc.* comm. 2. & virium totiusque corporis jactura, insigni verbo à *Matthæo* expressa. Βέβληται, projectus est. *Vulgatus*, jacet, quàm rectè, ipse viderit. Urgentius alterum, sicut & socrus Petri infra *comm.* 14. dicitur βεβλημένη. In quam sententiam *Virgilius*:

Sternitur, & toto projectus corpore.

Cui opponi cernas apud *Hippocratem* 4. Epid. s. 7. ἑστήκει, in alio Paralytico. Si ex causis ominemur, parum misero spei. Si mali originem vulneribus debuit vel alii casui, ob divisum nervum incurabilis pronunciatur ab *Ægineta* L. 3. c. 18. *Abensina*, nisi juvamen post incisionem sentiatur, nec totus sit præcisus. Contrarium quidem in Comite Hercule Bevilaqua refert *Saxonia*; sed de combusto nervo accipiendus, neutiquam reciso, prorsus desperato. Quod si humiditates frigidas, lentas, ad harum causarum censum vocaverimus, fulmen adest *Hippocratici* oraculi 2. *Aph.* 34. Dissentanea quippe est affectio & τῇ ἡλικίῃ & τῇ φύσει & τῇ χώρῃ, adeoq; gravissima. *Ætati*, qui juvenis παῖς Centurionis. *Naturæ*, seu temperamento, quia calidiores qui orientem solem adorant, & ipse militaris ordinis tyro forsan, æstuante circum præcordia sanguine, ut Turno olim *Æneid.* XII:

Ardebat in arma magis.

Regioni

Regioni, quia Capernaum Galileæ metropolis ſicco & calido ſole torretur. Appoſite igitur *Aurelianus* noſter L. 1. Acut. c.3. *Illud in ægritudine ſemper magis afficit, quod à natura plurimum receſſerit.* In cujus veritatem diligenter, nec infeliciter *Galenus* inquiſivit. Non minus periclitabitur æger Centurionis, ſi ab aridis calidiſque cauſis Reſolutio illius dependeat. Eædem premunt difficultates, ex adverſo ſibi oppoſitæ. Juvenes calidi ſunt humidique, neutiquam ſicci aduſtive. Regio quanquam calida, inter temperatas numeratur. Conſuetudo denique ſeu vitæ inſtitutum moderatum fervoris gradum expoſtulat. Notum *Fl. Vegetii* conſilium L.1.R.M. c.2. tyrones de *temperatioribus legendos* eſſe *plagis*, quibus & copia ſanguinis ſuppetat ad vulnerum mortiſque contemptum, & non poſſit deeſſe prudentia, quæ & modeſtiã ſervat in caſtris, & non parum prodeſt in dimicatione, & conſiliis. Ad morbi denique ideam ſi reſpiciamus, inter conclamatos habetur, ἔμελλε τελευτᾷν apud *Lucam* Medicinæ peritum, quoniam eo jam vis morbi ingentis proceſſerat, unde pedem referre difficile, & quanquam inducias mors concederet, Paraplegia in Apoplexiam, levi de cauſa degenerat. *Celſus* L. 3. c.27. *In partibus ferè inſanabilis morbus eſt.* Ita enim pro *ſanabili*, omninò legendum. Denique, ſi quidem compoſitus eſt affectus, ex reſolutione cum convulſione, augetur periculum vix evitandum, quum juncta unum affligant, quæ ſingula ſolent jugulare ſingulos.

Anxia

Anxia hac ſpe vexatus Centurio, condictis præficis,conclamatis omnibus, filii ſalutem ultimo auxilio procuraturus, audita de Chriſto fama, divino Medico & plurimis experimentis nobiliſſimo, Seniores primo Judæorum mittit, qui demandatum legationis munus fideliter nimis exſequuntur, ultra quam ſperare vel poſſet, vel vellet. Mox facili in petitionem Chriſto, quum urbi vicinus eſſet, amici occurrunt,Centurionis nomine rogaturi, ſuperſederet tanta itineris moleſtia, non ſe dignum,cujus gentile tectum ſubeat,nec illius deſiderari præſentiam,qui abſens omnia verbulo uno poteſt expedire. Urbem autem ipſam quum inter hos ſermones benignus in vota ſupplicum intraſſet, tenuitatis ſuæ conſcius ſibi Centurio, iiſdem verbis Chriſtum aggreditur, quibus legatos amicos inſtruxerat. Duplicem errorē prudens alioquin Centurio videtur commiſiſſe,tāto faſtigio indignum. Importuno ſanè conſilio ſeroque Medicum advocat expertum, quum jamjam evolaturus ſpiritus in labiis pueri hæreret. Vitium ſeculo noſtro & cœlo familiare, in vigore & ſummo morbi articulo de Medico cogitare, quum conclamata res &

Salus eſt nullam ſperare ſalutem.

Ab his curis malis cavendum monet *Guido Cauliacus*, & ubi prognoſticis alioquin relinquendi ægri in bivio vitæ mortiſque, tutius eſt,qui ſervari non poteſt, ſuaſore *Celſo*, non attingere, ne Medici aut ignorantia aut negligentia periiſſe

videatur. Peccat præterea Centurio aliud peccatum, quod Medici præsentiam minus credat necessariam. Qua veritate à verbo ejusque efficacia sejunxerit personam Christi, litigent inter se Theologi. Apud nos ardua agitatur quæstio: *An absens Medicus rectè curet?* Præsentiam Medici plurima exposcunt, morbi status & tempora, accurata causarum notitia, ægri temperies, consuetudo, habitus corporis & animi, accidentia præsentia, imminentia, & reliqua signorum sylloge, quibus ignoratis ne titivillitio æstimarim seu Medicum seu susceptam curationem. An ex solis transmissis urinis acquiescere queant, nolim determinare. Sunt ita in arte Uromantica exercitati quidam, ut morbum quemvis absentes divinent. Nuper id Daventriæ Chirurgus profitebatur, à quo quasi aliud agens didicit domesticus ejus, Vir Doctus, amicus noster, jamque alii sollicitè id exquirunt. Cæterùm nemo approbaverit vulgi indocilis superstitionem, quod nullo casus aut ægritudinis discrimine, nulla aëris externi, injuriæ, nullaque commotionis intervenientis differentia, non raro absentium ægrorum affectus ex Medicis per vim quasi extorqueant. Rectè hi bullatores Medicis cordatioribus debent ludibrium, nuper à magno nostri ævi Asclepiade, *Olao Wormio*, damnati. Ingeniosum se hac parte præstitit Medicus quidam Batavus. Rustico urophoro quærenti, an ex bigis vel quadrigis æger frater esset lapsus, quum malè bigas divinaret, & aliquid tractu itineris profusum intelligeret,

telligeret,respondit: in deperdita urinæ parte reliquas duas rotas delituisse. Suspenso naso excepi & ego quandam ex turbata quatuor abhinc leucis matula, an Lue venerea infectus esset maritus,inquirentem. Risi spectatũ admissus. Scorbutum, malum inquilinum, pervidere me dixi, neutiquam Luem aliam, quæ itineris spatio evolaverat. Absentes febres civis quidam noster tinctor depellit, accurato paroxysmorum inito numero. Quid de morbis sympathicis dicendum? Armarium unguentum, multorum ingeniis nobilitatum, & pulvis, quem sympathicum nominant,in Galliis nunc usitatus, vires ad locum longius dissitum diffundunt. Crudus à vulnere culter, lardo impactus, idem vulnus persanare apud vulgus nostrum fertur. Non ignoramus quo nomine curationes sympathicæ malè audiãt,quamque acriter se *Senertus* l.5. Prax. p.1.c.10. *Athanasius Kircherus* in Arte Magnetica. *F. Licetus* c.55. de Quæs.Epist.tom.2.& *Herm.Conringius* Med.Herm. c.18. Viri Inclyti, opposuerint. Verum enim verò, *Crollio*, *Goclenio*, *P.Servio*, *Papinio* aliisq; horum fautoribus libentius, sano tamen sensu, accesserim,nec nimium illis tribuens,nec planè damnare ausus,quum infinita utriusque sympathiæ sint exempla,à finibus Naturæ minimè profliganda. Quidquid horum sit, quanquam raro absens Medicus artis suæ det specimina; Centurionem tamen utraque hac culpa absolverim,quod de cœlitus demisso Archiatro securus, supraq; omnium sortem elato, summa spei nisus fiducia Jesum in

extremis conclamati pueri corpore absentem, virtute tamen & divinitate præsentem ubique, imploraverit. Tantoque libentius intentato crimine liberarim, quod vocare & ipse & per amicos voluerit Medicum, ut hoc pacto ejusdem gravitatem tueretur. Pessimè se prostituit agyrtarum natio, quæ ostiatim ægros, velut mendici stipem, sponte sua conquirit, invitasque mortalium mercatur animas. Et notis & ignotis invidiosa erit hæc sive avaritia, sive stoliditas. Apud hos fallaciæ emergit suspicio aut insidiarum, apud illos contemptus. Promptissimas aurem in vota ægri fidentis & venerabundi Christus, exemplo suo præivit non esse denegandam opem aut hostibus, quales Pagani erant & Judæi delegati, in quo errore versatur *Julius Alexandrinus*, aut aliis Divinæ artis contemptoribus, si quidem omnibus ex officio se obstrinxerit. Alia enim ratio illorum, qui Magistratui summo tantum obligati, vel aliis muniis impediuntur, vel sibi vivunt. Hostis sanitatem promovere nulla lege vetamur, nisi vel Principis edicto prohibeamur, vel domestici amici retrahant. Moverant ea *Hippocratem*, ut magno Artaxerxi remiserit nuntium: *Persarum* enim *opibus uti, neq; ipsi æquum erat, neq; barbaros morbis liberare, quum sint Græcorum hostes.* Nisi ipsum se in hac Epistola vicerit humanissimus *Cous*, merito jure inter suspecta reponimus. Valetudinem omnium procurat Medicus, sicut amicitiam, nullo gentis, ætatis, sexus, aut religionis discrimine, quod

princeps

princeps ingeniosi *Thomæ BroWne*, Angli, in Religione Medici fuit institutum. Iccircò non culpandus Eruditus civis noster, nec Hebræi, *Castrenses, Zacutus, Benjamin, Chebibi*, aliiq; , quod ille apud Mahometanos feliciter, hi inter Christianos artem servandi mortales profiteantur. De pestilētia dubitatur justis de causis. Etenim quemadmodum quivis Christianus grassanti contagio se subducit, cui per vocationem publicam sive in Repub. sive in Ecclesia vacat, ut uno ore sentiunt Theologi *Calvinus, Beza, Tarnovius, Zanchius, Perkinsus, Rivetus*, aliique non pauci: ita Medicorum filios hac secessione sibi consulere fas esto, qui publico curandis ægris salario non sunt mancipati. Imò quanquā complures certis stipendiis Respublica conduxerit, laudandum tamen uni vel alteri id dare negotii, reliquosque à se ad loca tutiora dimittere, ut de Ecclesiæ ministris *Gerardus* tom.6.Loc.Com.& *Zanchius* omninò considerate judicarunt. Nam Imperatores in prima acie summis periculis non tutò exponuntur, ne, paucos juvandi spe, tota Respublica damnum Principis excessu patiatur. Nec Medici una nocte nascuntur, ut fungi. Prudens Magistratus, sicut Nosocomia publicæ utilitatis grassante contagio adornat, ita Medicos omnium saluti excubantes lauta merce invitat. De reliquis *Jus Canonicum* decernit: *si acciderit pestem in loco studii grassari, tunc posse Scholasticos & Professores in quandam vicinam civitatem aut oppidū secedere, eosq; tum comitaturos privilegia quæ erant data studio generali in loco electo.*

Professorum autem nomine & Medici veniunt in Jure Civili, ut videre est §.1.ff. *de Extraord. Cogn.* Quod clementissimus quoque Magistratus noster benignè, dira aliquoties sæviente lue, nobis indulsit. Hæc causa fuit inter alias, ut citatus *Hippocrates* electusque, & præmio ingenti & oblato honore ad exercitum Artaxerxis non accesserit, quod *morbus pestilens dictus ejus exercitibus se applicaverat*, quemadmodum conqueritur ipsus Rex magnus Epistola ad *Petum*. Cunctorum precibus satisfacturus Servator, non quod ἄξιος esset Centurio Paganus, ut vane delegati jactant Seniores, nec ob eorundem intercessionem, sed ob fidem Centurionis, & innatam sibi juvandi promptitudinem, dictum factum itineri se accingit, memor illius: καιρὸς ὀξύς. Quod *Epistola* ad Cratevam *Cous* urget: *Quum ab omni arte aliena sit procrastinatio, tum verò maximè in Medicina, in qua dilatio vitæ periculum adfert.* De acutis alibi 4. *Aph.*10. Φαρμακεύειν αὐθημερὸν, χρονίζειν γὰρ κακὸν: *Medicari eadem die, tardare n. in talibus malum.* In Chronica Paralysi periculosa æque palliativi auxilii mora, quia ἔμελλε τελευτᾷν. Sed quum ad ædes recto passu tenderet *Jesus*, indignum se Paganum, peccatoremque plenis buccis clamat Centurio, sub cujus tecto divertat. στέγη tentorii erat seu Prætorii, ubi habitabat Centurio, de qua ad Paralyticum tertium plura occurrunt dicenda, ubi & tecta militaria notabimus. Jam fidem Pagani hominis admiraturus seu laudaturus Servator mundi,

mundi, de gentium vocatione & ad captum nostrum cœlesti felicitate differit, sumpta ab accumbendi more Romanis Græcisque usitato, similitudine. Nihil spiritui DEI frequentius, quam cœleste gaudium per conviviorum solemnitatem exprimere. Ita *Luc.*XIII, 16. similitudine cœnæ opiparè instructæ, & *Matth.*XXII, 2. nuptiarum Reguli, æternus beatorũ status adumbratur. Quo tendit, ἀνακλίνεσθαι *Luc.*XII, 37. & ἐσθίειν καὶ πίνειν ἐπὶ τῆς τραπέζης *Luc.*XXII, 30. Et *Apocal.*VII, 17, XXII, 4. ad divinam in cœlis beatitudinem trahuntur, quæ de convivio prodiderat vates *Esa.* XXV, 6. 7. 8. Οἰκονική igitur est hæc Christi expositio à conviviis mutuata, in quibus antiquissimo plurimarum gentium ritu non assidebant more nostro, nec humi implexis pedibus jacebant Turcarum instar, sed discumbebant convivæ, ita ut alter caput alterius sinu, extensis vel contractis pedibus, exciperet. De antiquo Romanorum more pleni sunt Antiquariorum libri, *J. Lipsii* L. 3. Ant. Lect. *Petr. Ciacconii* de Triclinio. *F. Ursini* in Appendice, *Stuckii*, L. 2. An. Conv. c. 34. *Philandri* ad Vitruv. *Casauboni* ad Baron. *Mercurialis* in Arte Gymn. *Fabri* in Agonist. & aliorum numero plurium. A balneorum Luxu introductum, quum olim auctore *Servio* l. 7. Æn. & *Isidoro* l. 20. c. 2. considerent, mox in consuetudinem abiit. Modum exhibet triclinium operis antiquissimi, quod Atestæ in palatio *Georgii Contareni* Senatoris Veneti diligenter lustravimus, ex

ædibus Rhamusianis Patavio olim advectum, & à *Mercuriale Ciaconioq́;* tum delineatum. Simile Romæ vidimus, cujus iconem magni Equitis *Puteani* beneficio in Observationibus Novis de *Unicornu* fideliter dedimus & explicavimus.

Apud Græcos idem factitatum ex *Plauto*, *Terentio*, *Virgilio*, *Plutarcho*, aliisque liquet, indicatque vetus marmor cum *Inscriptione* Atestensis Triclinii, quod libavimus L.1. *de Luce Animant.* c.14:

ΕΛΘΕ ΚΥΠΡΙ ΧΡΥΣΙΑΙΣΙΝ ΕΝ ΚΥΛΙΚΕΣΣΙΝ ΑΒΡΟΙΣ ΣΥΜΜΕ ΜΙΓΜΕΝΟΝ ΘΑΛΙΑΙΣΙ ΝΕΚΤΑΡ ΟΙΝΟΧΟΥΣΑ ΤΟΙΣ ΕΤΑΙΡΟΙΣ ΕΜΟΙΣ ΓΕ ΚΑΙ ΣΟΙΣ.

Pressius istũ morem imitati sunt Judæi. Testis locus *Philonis* in L. *De Vita Contemplativa*, & disertè *Rasis* Talmudicus in *Suca* notat, veterũ convivia fieri solita בחסיבה, h.e. *cum decubitu*. Ex voce *Mithoths* seu *lecto* idem *Stuckius*, & ex Canticis Salomonis *Fr. Junius*, pluribusq; *Ciacconius* per convivii partes, confirmarunt. Hoc situ ἐπὶ τὸ ςῆθ☉- Christi recumbebat dilectissimus *Johan.* XIII, 25. XXI, 20. infelicissimè à pictoribus expresso. Et Lazarus *Luc.* XVI, 22. in sinum Abrahæ translatus dicitur, ducta à conviviis Judæorum consuetudine. Diversa autem esse apud *Tertullianum* sinum Abrahæ & Paradisum, *Pagnino Gaudentio* in salebr. Tertull. c. 48. relinquo defendendum. Ad rem planè *Livius* & *Plinius*, ex quibus hæc lucem fœnerabuntur: Ille meretricem famosam Placen-

tiæ

tiæ in convivio L. Quintii Flaminii Consulis *infra illum accubuisse*, refert, & *in sinu recubasse*; Hic l. 4. Epist. 12. de Nerva: *Cœnabat cum paucis, Vejento proximus, atq; etiam in sinu recumbebat.*

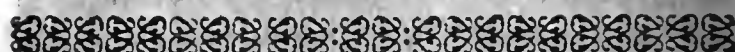
Ne longius digrediar, ad ipsam *Curationem* revolvo gressus, duobus mediis confectam. 1. λόγῳ *Christi.* 2. *Ægri fiducia.* Illud his verbis concepit: μόνον εἰπὲ λόγῳ, de cujus efficacia in *Paralytico primo* quum egerimus paucis, hic actum non agemus. Hoc exprimit *commate* XIII: ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Fiduciam ægri de Medico curante conceptam posse plurimum auctor est *Galenus* in Prognost. Eleganter *Abensina*: *feliciter ab eo curari multos, cui multi fidunt.* Accedente ad *Nic. Kaasium* Illustrem Reg. Maj. Cancellarium *Joh. Paludano* nostrate, statim ab ægritudine respirans lætus exclamavit: *egregiè fidem meam, Paludane, juvisti,* quod *D. Thomæ Finckio*, Avo venerando, refero acceptum. Subinde eloquio præstans Medicus plus efficiet, quam impeditior alius secretiorque medicamentis. Hinc nisi advocetur Medicus, quia vocantis fiducia spesque perit, non esse accedendum optimè monet *Castrensis* L. 3. Med. Pol. c. 14. Duplicem juvamenti assignat rationem *Th. Fienus* Conclus. 38. unam à Lætitia, alteram à promptitudine remediorum desumptam. Nolim tamen cum *Augerio Ferrerio* l. 2. Meth. Med. c. 11. ad ipsam Medici fiduciam dicta extendere, siquidem ea ejus fuit opinio. Acriter de Imaginatione inter alios disceptatur, *An*

morbos curare valeat? non dubitarim conferre plurimum, movendo & excitando ſpiritus ſopitos & calorem, quandoquidem exemplorum Ilias nobis id perſuaſerit. Ruſtici non rarò ſchedulis devoratis curantur. Haleces avidè aſſumpti febres reſtinguunt, vel alia vehementer expetita, quin ipſum vinum. Ex cultu oſſium Sanctorum confidentiæ ſuæ virtute cum ægro ſanitatem redire in gratiam, ſuſpicatur *Pomponatius*, ad inſulas infortunatas hoc aliiſque nominibus relegatus. Quid de Melancholicis dicturi ſumus, ſolius imaginationis beneficio procuratis, expiatis? *Philodotus* Medicus apud *Aetium* tetr. 2. ſ. 2. c. 9. quendam, qui ſibi caput amputatum putabat, impoſito repentè capiti ipſius plumbeo pileo curavit. Idem aliam mulierem à ſerpente removit, teſte *Tralliano* L. 1. c. ultim. Algidus alius accenſo in pelle lanigera igne celeriter convaluit ope *Zacuti* l. 1. Hiſt. Med. Obſerv. 38. Alius naſus ſui amplitudine tranſeuntes impediri ratus, ficta tonſura ad mentem ſaniorem rediit. Poetarum delicium *Caſp. Barlæus*, ſed melancholico ſanguine turgens, aliquando clunes ſibi vitreos credidit: quale quoque exemplum recitat *Lemnius* L. 2. c. 6. de Compl. Quid quærimus ultra? Phantaſia plerique morbi curantur, qui ope medicamentorum importunè ab indoctis exhibitorum creduntur arti ceſſiſſe. Tantumque imaginationis crevit inter mortales vis, ut ex ea ſola Illuſtris Matrona *Magdalena d' Auvermont*, Hieronymi Auguſti de Montelione Equitis Gallici uxor, *Emanuelem*

nuelem conceperit. Id quod Juriſconſultorũ Parlamenti Grationopolitani decretis, Medicorum nonnullorũ Monſpeſſulanorum & obſtetricum mulierumq; aliarum conſenſu fruſtra renitentibus *Adriano* & *Carolo* de Monteleonê hæredibus alioquin Hieronymi,obtinuit.De cujus hiſtoriæ veritate nolim inquirere,quam ſuſpectam habuit *De Lord* Monſpelienſium Profeſſor, & amicè me monuit *Petrus Sanchius* Profeſſor ibidem Regius, ne iſti relationi fidem mutuarer. Edictum eſt *Scævolæ* & *Ulpiani L.6.ff.de his qui ſui vel al.jur.ſunt.ſi conſtet maritum aliquamdiu cum uxore non concubuiſſe, infirmitate interveniente, vel alia cauſſa, hunc, qui in domo natus eſt, licet vicinis ſcientibus, filium non eſſe.* Malè ſanè noſtris Virginibus cœlum frigidius conſuluiſſet, quod hanc illis graviſſimarum paſſionum curandi viam denegaſſet. Cæterum caſtis gratulamur, & ad ſerium inſtitutum noſtrum regredimur. Diſpar omninò fiduciæ Centurionis eſt conditio, quia ſtupenda medela. Tantum non poteſt quæcunque fiducia ſeu Medici ſeu medicinæ in deſperatis diuturnisque paſſionibus, & jam morituris,ut extinctum calorem revocet, vias impeditiſſimas vi ſuperioris morbi, natura ſuccumbente, reſeret, humores vitioſos obfirmatos retrahat, aut proſtratam partium συγκρασίαν emendet. Nec filii Centurionis ſive fiducia in Chriſtum,quanquam de ea dubitare non liceat, ſive fides illuſtrior deprædicatur; ſed totum negotium ipſius Centurionis pro filio intercedentis concepta ex verbo Chriſti firmiſſima ſpes,

quam

quam ratam voluit servator, animiq; fidelis constantia, confecit. Non quod crediderit, sed quod rarissimæ fidei miraculum suum λόγῳ addiderit λόγος apud Deum æternus. Premamus Centurionis vestigia, qui corpore languidi animo ęgrotamus. Pari facilitate & promptitudine summus nobis in æternis Archiater adspirabit. In perituris quoque, si illi visum, *Nostri cui tanta cupido est.*

HISTORIA PARALYTICI TERTII.

TErtius N.T. Paralyticus *Matt.9.Marc.2.Luc.5.* descriptus, ab illo planè est diversus, cujus *Joh.5.* historia extat, secus ac *Chrysostomo* aliisque visum. Ille enim in domo, hic piscina Christo oblatus, ille in urbe Capernaum, hic Hierosolymis. Illum quatuor homines per tectum demittebant, hic ne hominis quidem unius ope aquis medicatis immergi potuit. Proprium igitur Commentarium, eo quo priores jure sibi & Tertius vendicabit, cujus hæc est historia in paucas periodos contracta.

Membrorum resolutione & imbecillitate fractus Paralyticus, à quatuor lecticariis portatus, certa sanitatis recuperandæ spe, Christo Capernaum reverso in ædibus, ubi auditoribus concionabatur, offerendus, turba concurrentium impedito per januam ingressu excluditur. Moræ verò longio-

longioris impatientes lecticarii, consilium præceps ex temporis necessitate in arena capiunt, conscensoque domus tecto & diffractis tegulis ægrum submiserunt Christo curandum. Jesus humani generis Archiater fidei pleno & bonæ spei sanitatem tam animæ per delictorum commissorum expiationem, quam corporis resoluti solo verbo hospiti gratiosè procuravit, ut expeditum membris roboratis gressum receperit, indeque digrediens grabbatum suum ipse gestaverit, omnibus stupentibus, nonnullis sinistrè, more suo, judicantibus.

Paralyticum resolutis seu sideratis nervis fuisse constans est Sacrorum Historicorum sententia, unde *enervatum* rectè transtulit *Camerarius*, probatque ingressus difficultas, de qua affectione ad superiores Paralyticos plura diximus, neutiquam in præsenti actum acturi.

Conditionem & fortunæ statum lecticarii produnt. Erat quippe ὑπὸ τεσσάρων portatus. Divitem crederes, cujus cubile quatuor servi lecticarii circumferebant. Necessitate tamen, haud luxu compulsus, quarta cervice ferebatur. Alioquin hexaphoros erat sanorum Virorum & locupletum, nec pauperibus conveniens, sicut Afro exprobrat *Martialis* l.6. Epigr.77

Quid te Cappadocum sex onus esse juvat?
Octophoros lectica regum propria, feminarum & ægrotorum. Hinc *idem* l 6. Ep.84.

Octophoro sanus portatur, Avite, Philippus,
Hunc tu si sanum credis, Avite furis.

Ut

Ut verò propius sit hominem nostrũ bonæ mentis sorore paupertate pressum quatuor lecticariis acquievisse, quia & ipse grabatum suum seu lectulum minutum angustumque postea portare sustinuit. *Aderus* è longinquo illuc suspicatur advectum, nullo, ut arbitror, indicio, quum morborum ferax Capernaum fuerit, aërisque lociq; vitio. Forsan pro mortuo vel morti vicino reputatus. Mortuorum autem Sandapilæ à quatuor tantum servis Romæ portabantur, quemadmodum icone expressit *Fr. Peruccius* l. 2. de Pomp. Fun. p. 28. Hinc ægrè ferebat *Martialis* l. 6. Ep. 77. quod Afer & pauper & juvenis & fortis hexaphoro vivus delectaretur, quo non debebat ferri mortuus. Clarius l. 8. Epigr. 75.

Quatuor inscripti portabant vile cadaver.

Cur inscripti? De servis stigmaticis, literisque servilibus inustis accipiunt Critici, de quibus *Pignorius* l. de Serv. *Popma* de Op. Serv. Parun. diversa est conjectura nostra. Inscribebantur nomina lecticariorum, quorum deinde legibus Constantini & Anastasii funerabilibus definitus erat numerus, quos omnibus modis integro numero & omni præstatione liberos Constantinopoli conservãdos decrevit *Novella* Justiniani *Constitutio* 43. Numerantur in illa Novella 1100. lecticarii seu Decani (rectius fortasse Diaconi) ad peragendas defunctorum exsequias deputati, non tam ad exportandum quam procurandum funus. Octingentæ quidem officinæ corpora præstabant, trecentæ autem in exactione pecuniarum consistebant.

ſiſtebant. Vel ſanè quod ex his 800. pro funerum numero in ampla civitate Byzantina deligerentur ſufficientes lecticarii, ſicut peſtilentiæ tempore hodie uſitatum. Crevit tamen lecticariorum numerus, luxu apud omnes creſcente, quem idcirco legibus Funeralibus ad neceſſarium nuper publico edicto adſtrinxit *Fridericus III.* Sacratiſſimus Rex Noſter. Q. Metellus Junior inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur *Plinio* l. 7. c. 44. quod præter honores ampliſſimos, à quatuor filiis ſit rogo illatus.

Ingreſſuris autem obſtat multitudo januam ædium obſtipans conferto agmine. Scilicet ad divinum Archiatrum acceſſus patet cunctis, ſed ſæpè viam malè feriati homines reddunt impeditam. Τὰ πρὸς τὴν θύρα vel veſtibulum ædium interius notat, vel plateam oſtio vicinam. *Grotio* eſt τὸ πρόθυρον, ſeu veſtibulum ante januam. In verſione Syriaca idem ſervat *Boderianus*, ſed à *Lud. Dieu* hoc nomine reprehenſus, quem varia Veſtibuli notio decipit. Plures veſtibulum inter plateam & ædium januas relictum eligunt. Ita *Danus Interpres*, ſi quidem ex veteri januarum fabrica, ad oſtium, foras aperiendum, plateæ ſpectabat pars. Utrumq; tamen placet, nam utrumque veſtibulum multitudo impleverat, unde *Deodato* Italò *i contorni della porta.* Januæ autem apud Veteres in publicũ rejiciebantur. Hinc ne aperiendæ læderent prætereuntes, pulſabantur prius ab egredientibus, appenſis nonnunquam tintinnabulis.

nabulis. Vulgatum id Græcis, quod ex Comicis liquet, ubi ante crepuisse fores dicuntur, quam quis domo egreditur. Videndi *Photius* in Bibl. *Muretus* l. 1. Var. Lect. c. 17. *Pancirolla* in Deperd. tit. 23. aliique. Apud Romanos L. Valerio Publicolæ & fratri primis adjectum fuit, ut domus eorum fores extra aperirentur, & janua in publicum rejiceretur, quod inter triumphales domus clarissimum erat insigne, teste *Plinio* lib. 36. c. 15. Nec postea exolevit, nã de janua in publico aperienda responsum extat *Scævolæ l. 41. in §. ff. de Serv. præd. urb.* Ut plurimum duplicatæ, quas δίκλιδα θύραν vocabant, quibus in reponendis humeri luxationibus utebatur *Hippocrates.* Figurã qui cupit & fusam de hoc argumento dissertationem, *Cl. Salmasium* Polyhistora Sum̃um ad Solinum consulat operæ facturus precium. Clausæ plerumq; unde ostium *Isidoro ab obstando.* Hic omnibus Christo perorante patulæ. Aliâs metu irruptionis occlusæ *Genes. 19, 9. Job. 20, 19. Actor. 12, 13.* Illæ, animæ æternitatem significabant, hæ interitum animi corporisque ex veteri Romanorum religione, si credimus *G. Fabricio* c. 21. Rom. descript: Unde in quibusdam sepulchris Romæ antiquis exsculpta visuntur ædificia, partim januis apertis, ut in Palatio Capitolino Trium virum; partim clausis, ut in domo civis Regionis Transtiberinæ è regione Pontis Fabricii.

Æternitatis ea spe, sanitatisque animi juxta ac corporis exclusus Paralyticus, communi lecticariorum consilio & opera per insolitam viam

grassa-

grassabatur. Enimverò, siquidem humiles erant ædes judicio *Baronii* ad A.Chr.31. Tib.15. vel ex plano vicini tecto trãsitus concedebatur, ut commentatur *Lyranus*, tecto domus hospite Christo illustris ablato, ruptisque regulis per contignationem apertam ad pedes Christi cum grabbato demissus fertur, idque funibus, ut *Cajetanus*, *Beza*, *Osiander*, *Pelargus* nõ male conjiciunt, nisi ædium humilitas obstaret, & oblonga fulcra lecti, depicta in *Roma subterranea*. Plenum audaciæ consilium, furibus & latronibus familiare, Christo alibi damnatum *Joh.10.1.* & Antonio in Philippicis à *Tullio* versum vitio. Imò lex Cornelia injuriarum actionem introduxit, quod domus vi introita sit l.4. *Instit. Jur.* tit.4. §.8 quia sua cuique domus tutissimum est refugium & receptaculum ex *Cajo* JCto, de quibus *Schneidevvinus*, *Mynsingerus*, *Rittershusius* aliique ad Institutа, De vi quoq; publica lege Julia tenetur, qui hominibus armatis possessorem domo agrove suo, aut navi sua dejecerit, *lib.48. ff. tit.6. l.3. §.6.* Codex jur. Danici at bryde Huus/ vocat Heerwercke *lib.2. de leg. Cimbr. c.30:* Ganger mand med raad raad i an den Mands Gaard / eller Huus / ot bryder Huus / 2c. da er det Herwercke / puniunturque in foro nostro mulcta trium Marcarum. Nimia tamen pietate, & necessaria salutis ratione peccans, excusari meretur, quem ipse Christus, quo præsente hæc agebantur, à crimine absolvit. Animus quippe à damno alienus, nec occidendi proposito aut furandi, aut armati quovis modo nocendi irrupere,

ſed ut ægrum qua corpus qua animum ſervarent. Ita qui à latronibus circumventus tectum vicini dirutum intraverit, extra injuriæ erit actionem apud æquum Judicem. Adhæc vel propriæ fuerunt irruentium ædes, vel certè connivente domino fundi detectæ,& tacitè conſentiente, nam ſic tacitum & expreſſum in Jure æquiparantur, & conſentire dicitur,qui non contradicit.

Præcipiti iſto gradu feſtinandum erat Paralytico ad Archiatrum, ſive quod incerta eſſet Jeſu mora, ſive quod ex forti & inſolita reſolutione membrorum,Apoplexiam metueret per ἐπίγνωσιν, citamq; mortem & infelicem. Minatur hoc malum *Hippocrates* in Coacis c.23. §.1. *Torpores & ſenſus privationes præter conſuetudinem ortæ futuras Apoplexias denunciant.* Παρὰ τὸ ἔθος explicat *Duretus*, quod fit ſæpe numero ictu & lapſu,tum etiam cruribus complicatis, cubitorum innixu, fame, vigiliis, ſcolioſi vertebrarum cervicis, renibus calculoſis,& artubus illaqueatis. Mala præterea Paralyſis & exitioſa poſt febrem acutam, ob malignæ materiæ μετάπτωσιν ad nervos eorumque in cerebro principium,niſi id critico Naturæ motu fiat, morboque concocto, quod honeſtiſſimæ Matronæ non ita pridem Hafniæ, contigit. Vide *Alpinum* l.3. de Præſ. Vit. & Mort. c.12. Unde ex duriſſimo neceſſitatis telo virtus emerſit.

Cœterum quomodo tectum ſcandere, illudque infringere potuerint, non facilè intelliget ſcrupuloſus, niſi tectorum apud veteres ſtructuram

ram paucis dextero. Tecta vel plana fuere, vel in fastigium erecta. Illa antiquissima, quibus fastigium sequens imbrium incommodum addidit. De utriusque origine & forma *Vitruvius* l. 2. Archit. c. 1: *Alii luteas glebas arefacientes, struebant parietes, materia eos jugumentantes, vitandoq́; imbres & æstus, tegebant arundinibus & fronde: postea quoniam per hybernas tempestates tecta non poterant imbres sustinere, fastigia facientes, luto inducto proclinatis tectis stillicidia deducebant.* Sed succrescente arte & artificum ingenio, non luto tantum tecta fastigiata munivere, sed scandulis aut stramentis, eodem teste, h.e. robore assulatim secto instarque tabellarum tectis instrato, quibus annis 470. Roma fuit contecta autore C. Nepote apud *Plinium* l. 16. c. 10. successere deinde tegulæ, materiaque, quibus mox sectilium lapidum bracteæ, laminæque aliis super alias sedentibus & inter se imbricatis, de quibus *Pavonacea* tegendi genera apud *Plinium* l.36. c.22. explicat *Philander*. Ferri potest religio in Deos, quod Pantheon æreis tegulis opertum fuerit, referente *Paulo Diacono*, quodque rotundam D.Mariæ ædem Ravennates solido lapide ornaverint. In privatarum ædium splendorem abusus transtulit & plumbum, unde plumbum, quod tegulis poneretur, ædificii esse ajebat Labeo, teste *Javoleno* JCto ff. *de Verb.sign.* l.242.§.2. sive quia tecta ex plumbo fuerint solido, sive quod tectis plumbum ad stillicidia adderetur Dispar omninò incorrupti seculi facies. Romuli

casa in arce sacrorum *stramentis* tecta, *Vitruvio* autore. Expressit id *Ovidius* l.3. Fast.

Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati,
Aspice de canna straminibusq; domum.

Mauros mapalia sua *scirpis* texisse refert *Plinius* l.16. c.37. idemq; l.6. c.24. Chelenophagos *testudinum* superficie casas ornasse. De Colchorum tectis *Vitruvius* l.2. c.1. *fronde & luto metas tegentes efficiunt barbarico more testudinata turrium tecta.* Idem de Phrygibus campestria inhabitantibus: *stipites* inter se religantes, metas efficiunt, quas *arundinibus* & stramentis tegentes, exaggerant supra habitationes maximos grumos è terra. Alii ex *ulva* palustri seu alga palustri compoſuere tuguria, nostri rustici ex paleis, alii ex arundinibus. Rudere nō tegulis loca munita Hispaniæ & Africæ tegebantur, notante *Hirtio* Bell. Hisp. c.8. Apud Germanos veteres ne cæmentorum quidem aut tegularum usus, *Tacit. de Morib. Germ.*

Tecta tamen plana, frugalitatis olim & innocentiæ documēta posterioribus temporibus magnifico opere exstructa opulentiorum, esse cœpere, in quibus commorabantur, ambulabant, hortos colebant, quæque ad sui tutelam in motibus civilibus utebantur, ut liquet *Judic.* 9, 51. qualia pleraque Neapoli aliisque Latii urbibus adhuc visuntur. Transiit ea architecturæ ratio in Palæstinam, sacramque in ea urbem. David enim in tecto palatii obambulans amore illicito visæ Bathsebæ acendebatur *2.Sam.* 11,2. In tectis & plateis omnes ejulare dicuntur *Esa.* 15.3. Osoribus

ribus Sionis auguratur David *Psal.* 129, 6. futuros ſicut gramen in tectis, quod torretur antequam prodeat. Quem locum de tectis planis eruditè exponunt *Gloſſæ* marginales Danicæ, quanquam & de faſtigiatis accipi poſſet. Illuſtris extat textus *Deuteron.*22,8. *Cum ædificaveris domum novam facies* מעקה *tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua.* Murum vertit *Hieronymus.* LXX. στεφάνην. *Philo* θωράκιον. Peribolum *Oſiander. Danus* et Recke. Parietem *Pagninus* & ædificium, cujus altitudinem ex R. *Davide* ad quatuor digitos extendit, *Grotius* ad pedes tres cum dimidio. *Caſtalio* loriculam amat. Στεφάνη dicta à Coronæ ſimilitudine. Coronæ in ædibus appellabantur prominentiæ quædam parietum ad arcenda ſtillicidia apud *Vitruvium* l.2.c.8. *Palladium* l.1. R.R. tit.11. Loricula ſeu Lorica dicta à materia. Eſt illa cruſta ex calce & arena *Vitruvio* l.7. c. 1. unde granariorum parietes & ſolum opere tectorio marmorato loricandos vult *Varro* l. 1. R.R. c. 57. Apud *Plinium* l.8. c.24. Ichneumon ſe loricare dicitur limo merſus ſoleq; ſiccatus. Loricam quoque de coronis murorum in urbibus & munimento urbem cingente adhibet *Vegetius* l.4. c.28. In tecto Samuel Sauli loquebatur, *1. Sam.* 9, 25. In tectis ſuffitus excitabant *Jerem.*19,13. Diſcipuli Chriſti jubentur *Matth.* 10, 27. *Luc.* 12, 3. prædicare ἐπὶ τῶν δωμάτων, hoc eſt, publicè audientibus cunctis, ut verò ſit ſimile ex tectorum planicie, tanquam ex roſtris tranſeuntes alloqui conſue-

tum fuisse. *Luc*.17,31. In illa die, qui fuerit ἐπὶ τοῦ δώματος, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa. Certè & apud Romanos tecta petebant in tumultibus, quod *Tacito* l.1. hist. credimus. *Act*.10.9. *Ascendit Petrus* ἐπὶ τὸ δῶμα, *ut oraret circa horam sextam*.

Aliàs tectum pro Tentorio militari usurpabant, quo tegebantur. *Vegetius* l.3. c.2. *Pedites sine intermissione imbribus vel nivibus sub tecto, reliquis diebus exerceri in campo voluerunt*. Vide plura lib. 2. c. 23. *Suidas*: στεγανὸν, πυκνὸν, σφιγκτὸν, καὶ διόδωρος· οἱ δὲ ῥωμαῖοι στεγανὰ ποιήσαντες, παρεχείμαζον. h.e. *Tectum, Densum, constrictum, Diodorus, Romani verò cum tecta fecissent, hybernarunt*. Quo forsan Centurio ille pius *Matth*.8,8. respexit.

Tectum igitur hujus domus à Paralytici lecticariis ruptum, planum fuisse certum est, in fastigiato enim difficilior adscensus. Et siquidem vicini tectum pari planitie explicabatur, hoc conscenso, facilis ad aliud erat transitus. Dubium movent apud *Lucam* οἱ κέραμοι. Quid enim ad æquale pavimentum tegulæ? Nisi & hæ illud per intervalla distinxerint. *Syrus* operimentum loci reddidit, ut *Trostius* monet. *Beza ex Plinio*, perfossum dicit testaceum pavimentum, quod displicet *Heinsio* in Exerc. Sacr. Testaceum enim pavimentum in Oriente neutiquam usitatum; esse potius *subdiale* pavimentum, de quo *Plinius*, quia in his tectis sub dio agebant: Στέγην autē & κεράμους pari passu hic ambulare, tectumque notare ex

Thucydide,

Thucidide, *Syro*, aliisque, ſicut apud *Plautum* in Mil. Sectari ſimiam in Tegulis.

Quod fidei ardore à Paralytico commiſſum, nobis neutiquam in exemplum trahendum. Qua occaſione commodè quæſtionem hodiernis moribus opportunam expendamus, *An illegitima media quærenda & uſurpanda ſpe recuperandæ ſanitatis?* Illegitima remedia ex duplici æſtimamus fonte, vel quod Diabolica ſint, vel ſine rationali Methodo adminiſtrata. In utroque peccat credula mortalium inſania, ſed conſtanter utrumque juſtis de cauſis damnamus. Diabolica remedia duum ſunt generum, vel expreſſo Diaboli inſtinctu edocta, vel implicito. Prioris ordinis auxilia Chriſtiani veri verè deteſtantur, territi exemplo Ahaſiæ Regis 2. *Reg.* 1. Poſteriorem curandi rationem plurimi ſine pietatis ſcilicet offenſa eligunt, vel characteribus, vel ignotis verbis, vel numeris menſurisve, vel aliis ceremoniis à ratione alienis ſuperſtitiosè morbos expugnaturi. Sed fugite hinc mortales, ſi ſapitis, ſi me auditis, latet anguis in herba. Larvam detraxerunt *Sennertus* l. 13. de Conſenſ. *Oalus Wormius*, decus orbis & urbis c. 10. Not. ad Faſt. Dan. & varia eruditate hic annotarunt nuper *Hier. Jordanus* De illo quod in Morbis eſt divinum, *O. Borichius* noſter de Cab. char. qui legi merentur, ne alios numero quamplurimos ad vocem. Sequamur *D. Chryſoſtomum*, potius mortem homini Chriſtiano ſubeundam, quam vitam ligaturis redimendam.

Remedia Empiricorum ſine verâ Methodo

exhibita, pari infamia sunt notanda. Veneni suspicione non carent, & innoxiè animas vitasque licitantur, qui Recipiunt nescio quid, ut sanentur ægri, nescio quando. Judicant cordati rectius, præstare cum methodo mori, quam sine illa vivere. Mala dicenda ista medicamenta, quæ qui in publicum vendiderit pœna legis Corneliæ. L.48. ff. *de Publ. Jud.* tit.8. l.3. §.1. h.e. in insulam deportetur & omnibus bonis privetur, *ibid.* §.5. Unde sapientissimis Venetorum decretis Circumforanei urbe Patavina cum infamia ejiciuntur, & in urbe Parisiensi, nisi Saluberrimę Facultatis Doctoribus, concessum nemini publicè medicinam facere. Quanquam & Magni olim Regis nostri, gloriosæ nnnc memoriæ *Christiani IV.* legibus vetitum sit, *ne quis ægris medeatur poculumvè medicatum exhibeat, præter promotos approbatosq; Medicos, sive seplasiarii sint, sive barbitonsores, siv Chymici, ocularii, herniarum sectores, sive circumforanei variive Empirici:* neglecto tamen prudentissimo Edicto non illi tantum ægrorum curam suscipiunt, sed Rustici, Pædotribæ, Sacerdores, aniculæ & carnifex spe precioq; sollicitantur, hoc uno à latronibus differentes, quod cives intra mænia & non in montibus deprædentur, ut alibi *Galenus* loquitur. Dices: Sanitatis causa tentanda omnia. De legitimis nunquam repugnabo, reliquos aversor qui flectere si nequeant superos Acheronta movent. At juvant persæpe. Opto successibus careat, quisquis ab eventu facta probat. Divino *S. Pauli* monitu, non facienda mala ut eveniant

bona.

bona. Nec quasi aleam jaciendo Medici curare debent, quod verè dixit *Galenus* in 1. *Epid.* com.2. Horum igitur cunctorum beneficia cunctis sunt nocentiora vulneribus, præstatque odium illorum quam pacem meruisse, ut *Leonis* homil.19. utar verbis. Juvant per Accidens, plusq; fortunæ habent quam consilii, cui subinde fixa ægrotorum imaginatio jungitur, qua multi morbi superantur, qui Empiricorum arte curati creduntur. Sæpè palliativa cura credulis imponunt brevi damno majori eruptura, vel sanè ad meliorem vitam promovent, quam in plures annos differre debebant. Quod si Patronus Empiricorum, nô malo animo, sed spe juvandi ista excuset, respondeat *Martianus ff. de Publ. Jud.* t.8. l.3. §.2. *ex senatusconsulto relegatam esse eam, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ acceperat, decesserit.* Exterminandos quoq; persuadet *Lemnius* l.1. de Occ. Nat. c.17. modum verò invenisse se credit *Georg. Hebenstreit* Quæst. Misc. 1. p.14; nempe primum carnifices ex urbibus ad corvos, deinde vetulas ad sua pensa, mox agyrtas ad esuriem, barbitonsores ad tonstrinas suas, ac denique Vulcaniam Ciniflonum prosapiam ad Carbones suos amandandam. Omnibus dictum sit *Horatii* illud l.2. Epist.1.

— — abrotonum (vel *elleborum*) ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod Medicorum est,
Promittunt Medici, tractant fabrilia fabri.

Insuerâ viâ adventantibus, Christus visa & por-

tantium & Paralytici fide, plus pro sua bonitate ultrò donat, quam venerant petitum, primumq; delictorum immunitatem largitur tam hactenus admissorum naturæ vitio & voluntatis, quam illiciti humanis legibus facinoris, rupti tecti, ædiū violatarum. Paralyseos *Curationem* à peccatorum auspicatur condonatione, quia stipendium peccati mors morbusque, hicq; ex illo trahitur, nec in dignitatem suam ulla parte peccavit Servator, quod animæ curam juxta ac corporis mortalium perditorū habuerit. Sequuti illius exemplum, quanquam non passibus æquis, quamplures, qui utrumque amica copula conjunxerunt. Ipse Lucas Sacræ historiæ conditor Medicus fertur *Coloss.* 4, 14. quem Patronum ea propter Medici sibi adoptarunt. In antiqua Ecclesia Sacerdotes non pauci Medicorum catalogo adscripti. Teste *Baronio* Tom. 3. Ann. Josephus Tyberiades Episcopus Judæorum Patriarcham Helleel curationis specie baptizavit. Paulus Secundus Pontifex ægrotantes ipse comiter invisebat, adhitisque medicamentis curabat apud *Platinam* in Vit. Pontif. Joannes XXII. antequam Pontifex designaretur, Petrus Hippocrates vocatus, edidit Medicinam Thesauri pauperum. Ex Monachis facto voto adstrictis plusculi Medicinæ studium & in usum convotorum excoluerunt diligenter & eruditis scriptis divulgarunt. Inter quos eminent *Commentatores Mesuæ*, *Constantinus Africanus*, *Raymundus Lullius*, *Jo. ab Indagine*, *Albertus Magnus*, *Basilius*

Basilius Valentinus, Thomas Campanella, Pius della Marra, aliiq; qui in memorias exierunt.

Quærunt hic Eruditi, *an Medici ad Clericatum & Sacerdotium poßint promoveri, & an tum Medicinam liceat exercere?* Prius invenit ferè assensum, siquidem Medicus capax est nominationis ad beneficia. Doctissimum Medicum, Mantuæ Professorem *Petr. Anton. Cavallum* novi, qui S. Francisci ordini votoque se obstrinxit, mutato priori vivendi genere. *Daniel Bucretius* Anatomicus insignis & Spigeliani operis editor, Monasterii Dominicanorum Parisiis se claustris inclusit. *C. Bartholinus* Parens, cœlitibus pridem adscriptus, Medicinæ Professionem cum Theologia voto in morbis suscepto commutavit, Deoq; soli vacavit dum vixit, quod *Riolano* summo Anatomico rigidis ad *Bauhinum* Animadversionibus displicere videtur.

Altera quæstio difficilior sententiarum varietate. Affirmat *Bardus* c. 8. Med. Cathol. ex *per.* cap. *sent. ne Cler. nec Mon.* & cap. *ut apud* & cap. *tua nos,* de quibus *Tiraquellus* de Nob. Med. c. 3. n. 406. Et siquidem de Episcopis constans est fama, Medicinam fecisse, quidni & hæc simplicibus Sacerdotibus Monachisq; concedatur. In negantem tamen sententiam proni hæc urgemus. 1. Professionem priorem cum Sacra, devotos ea mente commutare, ut sacris majori cura & unica incumbant, Deoque soli serviant. 2. Professionum distinctionem omninò in Republica benè constituta esse servandam. Hinc *Aristoteles* 4.

Polit

Polit. c.15. Sacerdotum officium à Civili Magistratu distinctum voluit, & rectè *Ambrosius* negat Viro Ecclesiastico duplicem professionem. 2. Irregularitates orienrur non leves, ut etiam contrariæ opinionis assertores fateantur non inviti, Monachis & Clericis posterioribus interdictum fuisse, quas tamen irregularitates debitis cautionibus & animadversionibus declinari ex *Bonacina* credit *Bardus*, imo dispensationem à Pontifice petendam. Sed opponimus. 4. Medicinæ exercitationem inter seculares curas numerari, à quibus Deo soli consecrati abstinent. Timotheum, aliosve in Ecclesia , ut ille, militantes negat *S.Paulus* oportere implicari τοῦ βίου πραγματείαις *2.Timoth.2,4.* In Canonibus S. Apostolorum per *Clementem* congestis n. 6; *Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus seculares curas non suscipito: alioquin deponitor.* Constitutionis ratio redditur *Canone* 80. quod nemo possit duobus dominis servire juxta præceptum dominicum. Ita & decretum fuit in *Concilio Calcedonensi* Oecumenico Canone 3: *Definiit sancta & magna Synodus, neminem deinceps, nec Episcopum, nec clericum, nec Monachum, vel possessiones conducere, vel secularibus negociorum administrationibus seipsum miscere.* Unde nec tutores esse possunt ex *Nov. Constit. Justinian.123.* & *Leonis* Nov. Const.68. nisi ad inexcusabilem impuberum tutelam vocentur, quod de Presbyteris tantum, Diaconis & hypodiaconis concedit in Novella *Justinianus.* Tres alios casus proponit *Canon* Concilii laudati, si nempe *Civitatis Episcopus rerum Ecclesiasticarum*

solici-

solicitudinem habere permittat, vel Orphanorum, & viduarum quæ indefensæ sunt, & personarum, quæ Ecclesiastico maximè indigent auxilio, propter timorem Dei. Medicinæ exercendæ nullum indultum signatur, & quanquam tanta illius foret necessitas, à Civitatis Episcopo foret venia impetranda, non alio sive in Belgio, sive Italia commorante. Nec dissentit decretum *Isidori* Part. 1. *Jur. Canon.* Dist. 23. c. 3. ubi de Clericorum conversatione agit: *Secularia,* inquit, *officia negociaq; abjiciant, honoris gradus per ambitiones non subeant, pro beneficiis medicinæ Dei* (h. e. pro Sacramentis Ecclesiasticis, annotante *Glossa*) *munera non accipiant: sed doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnisq; canticis, exercitio jugiter incumbant.* Alexander Tertius in Concilio Turonens. lib. 3. *Decret. Greg. IX.* tit. 50. c. 3. statuit, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionē ad Physicam legesve mundanas legendas permittatur exire. Si verò exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spacium non redierint, *sicut excommunicati* ab omnibus evitentur. *Cap. 9.* prohibetur quoque ex *Innocentio III.* Subdiaconis, Diaconis & Sacerdotibus ea Chirurgiæ pars quæ adustionem & incisionem inducit. *Glossa* servilem tantum intelligit adustionem, sed latius nos ad quamvis actionem manualem extendimus. Deniq; Exorcista in *Rituali* Rom. jussu *Pauli V.* edito jubetur sibi cavere, *ne ullam medicinam infirmo vel obsesso præbeat, aut suadeat, sed hanc curam Medicis relinquat.* Ipsi & hi & illi & isti videant, quo obsequio,

quaque

quaque devotione tantorum Patrum decreta excipiant.

Notamus tamen, ne pro iniquioribus rerum arbitris traducamur, aliud esse ægrorum salutem medicamentis procurare, aliud de rebus Physiologicis Commentarios scribere, quod pro ingenii modulo quivis tentet, per me licet. Quo spectat Sacerdotum Ebræorum in dignoscendis leprosis scientia, *Exod.13. Luc.17.* Deinde Medicam exercitationem concedi posse Monachis in suis Collegiis, sicut *Bucretio* hoc fuit injunctum, inprimis si in solitudine sint monasteria. Casus denique necessitatis erit attendendus in Medicorum aliorum inopia, tumq; non lucri spes, non decipiendi animus est induendus. Ita Medici *Hippocratis* præcepto in *Jurej:* à sectionibus abstinent, & operationibus Chirurgicis, nisi urgente necessitate, sicut multi Imperatores sæpè & arcu uti, & jaculari & pugnare gladio hastaq; sciunt & faciunt, & Reges pariter, sed non ut Rex, ut Imperator erat Alexander Macedo, aut ejus Pater Philippus, sed per alias artes, imperatoriæ atque regiæ subservientes, hæc militaria munera obibant, ut ait *Galenus* l.6. Epid. Com.5. §.1.

Diversa ratio Medicos ad sacrum studium obstringit, animatque. Omnes enim verbum Dei scrutari oportet *Deuter.6,6.7.8.9.31,11.12. Johan.5.39. Coloss.3,1.6.* quia salvari omnes vult Deus *Matth.11, 28. 1.Tim.2,4. 2.Petr.3,9.* cunctisque fidei rationem reddere incumbit. Ægrorum etiam causa Medicus in Theologiæ abdita penetrat, ut si res ita postulet,

postulet, tam animabus quam corporibus medeatur, absenteque Theologo, non tantum affectus animi ægris leniat, sed & fide infirmos certo solamine erigat, in primis melancholicos, Maniacos, aliosq; hujus commatis. Hinc neutiquam præter institutum Tyrones nostri medicinę, examini Theologorum se subjiciunt, illisq; suum in sacris profectum publicè probant.

Ut fortunatus igitur sit susceptæ curationis eventus, Medicus exemplo Archiatri Jesu, æternæ ægrorum salutis curam gerat accuratam. 1. Precibus ardentibus pro felici successu Deus invocandus. Medicæ precationes pro commodo ægrotantium à *Jacobo Horstio* collectæ, Helmstadii impressæ leguntur. Litanias *Bardus* addidit. Cæterum junctis suspiriis Deo supplicent, *Medicus, æger* ipse, de cujus corio luditur, *Sacerdotes & Ecclesia*. Quantum ponderis habeant Medici vota, indicat sapiens *Syrach. 38, 13.* Ipse æger oret, desistatq; à peccato *Syr. 38, 9.* Presbyteri Ecclesiæ advocentur si quis ægrotet, ut orent super eum *Jacob. 5, 14.* Quod publicè quoque ex suggestu in Ecclesiis nostris fieri solet. Hinc discipuli Christi pro muliere Cananæa intercedebant, *Matth. 15, 23.*

2. Peccatorum expiationem, ut optata eveniant, consilio Medicorum, præmittant ægri. Sublata enim causa, collitur effectus, At morbus, delictorum est. ita Jehova minatur *Levit. 26, 16.* Vos visitabo terroribus, marcoribus & febribus, ut vultus vester consumatur, & cor-

pus

pus contabescat. *Deut. 28, 21. 22.* Dominus pestilentia te perdet, Percutiet phthisi, & febre, & calore & fervoribus, & siccitatibus, & Hectica, & Ictero, teq; persequentur donec extirperis. Confer loca, si placet, *2.Sam.24,13. 2.Reg.5,27. 2.Paral. 21,18.19,* aliaque. Ipse Jesus Paralytico apud piscinam curato *Joh.5,14.* autor est, ne amplius peccet, ne deterius ipsi quid contingat. Nam qui peccat illi, qui creavit illum, incidet in manus Medici *Syrach.38,14.* Contra promittit Jehovah *Exod. 15,26. Deuter.7,15.* Si Domini Dei nostri vocem audiverimus cum debito obsequio, rectumq; fecerimus, & ad præcepta ejus vitam composuerimus nostram, nullum morborum genus nobis nociturũ, quibus Ægyptios divexavit, quia Dominus Deus noster sit, qui nos sanat. Hinc totus est Pontifex occupatus cap.13.tit.38.l.5. De Pœn. & Remiss. *Decretal. Greg. IX.* ut Medicis pro autoritate injungat, ne ægros ante suscipiant curandos quam de vera pœnitentia & confessione admoneantur seriò, secus facientibus Ecclesia interdicit.

3. In expiati facinoris certitudinẽ initio morbi sacra Synaxi dignè utatur æger, in qua ipse divinus Archiater ad partes curandi advocatur, quem qui negligit, quomodo vel Naturam habebit propitiam, vel Medicos Dei Naturæq; ministros fortunatos. Hinc Asa Deo posthabito solis Medicis fidens, mortuus est *2.Chron.16,12.* In quam rem S. Pauli oraculum citamus *1.Cor.11,30. Propterea inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt*

mirunt multi. Christianis moribus in Italia receptum est, ne medicus ante ægrorũ saluti prospiciat, quam sacræ cœnæ communio præcesserit. Romæ post tertium morbi diem id injungi firmat *Corn. à Lapide.* Unde in Concilio Wormaciensi Presbyter Eucharistiam *semper* habere paratam jubetur, ut quando quis infirmatus fuerit, *statim* eum communicet, ne sine communione moriatur, *Part.3. Decret. Jur.Can.* Dist.2. c.39. Rationem majoris auxilii reddit *Aug. Etzlerus* Intr. Jatromath. Lit. C.3. quia verbo æterno (nempe Jesu in nobis inspirato) omne id fugatur, quod per eccentricitatem & exorbitationem à vero centro, corpori adhospitatur, penetrat totum corpus, quod non fixum & p.n. est, abolet, totius hominis harmoniam rectificat, vitalem spiritum conservat, peccatorum stipendium, mortem & ipsius προδρόμους morbos Chronicos tum acutos, pellit, hominemq; in prospera valetudine ad vitæ finem usq; conservat. Quidquid sit, nobis sanis ægrisq; Jesus sufficit, qui est resurrectio & vita, in quem qui crediderit, quanquam moriatur, in æternum vivet *Job.11.25.*

Divinam curandi methodum præsentes Scribæ & Pharisæi concoquere nõ potuerunt. Erant enim sapientiæ & intelligentię cœcitate sic mulctati, ut qui vita indigni essent, haberent vitam ante oculos, ne viderent, ut eleganter *Cyprianus* de Idol. Van. Unde nescii in Christo θεανθρώπῳ habitare πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωμα-

πικῶς *Coloss.*2,9. ex carnis & corporis humilitate eum æstimantes διαλογίζομενι vel ἐνθυμηθέν-τες dicuntur ἐν ταῖς καρδίαις *Matth.* 9, 4. *Marc.* 2, 6. 8. *Luc.* 5, 21. 22. Enimverò passim in Sacris Oraculis Cordi, non cerebro, cogitationes tam bonæ quam malæ, & reliquæ rationalis animæ facultates seu δυνάμεις adscribuntur. Nolo singulorum locorum calculū ponere nimis operosum. Ex multis evolvantur *Gen.*6,5.8,21.*Deut.*29, 4. 2.*Sam.*15,6. 1.*Reg.*3,9.12.8,58. 1.*Par.*29.17. *Psal.*24, 4.50,12.19.101,2.105,25. *Proverb.*23,33. *Esa.*6,10. *Jer.* 17,9. *Thren.*1,1.2,18.19. *Matth.*12,34.35.15,19. *Marc.*3, 5.7, 6.21.22. *Luc.*12, 34. *Rom.*2,15.10,10. *Eph.*1,18.6, 5.6. *Coloss.*3,15. 2.*Thessal.*3,5. & infiniti alii.

Dissentiunt Medici & Anatomici ad unum omnes, nec cordi primariò, sed cerebro cogitationes assignant. In cerebro enim seu capite omnia rationis sensuumq; instrumenta elucent, per quę objecta sensuum & cogitationis cerebro, neutiquam cordi remoto, dijudicanda afferuntur. Id quod ex utriusque visceris affectionibus clarius parebit. In Apoplexia læso cerebro, obstructisque vel ventriculo nobili; quod utplurimum contingit, invenitq; *Fernelius* l.2.abd. Caus. vel ventriculis lateralibus, quod observavit *Chifflettius* l.1. Dædalm. c.4. vel ipsa substantia, quod viderunt *Pavius* p. 1. de Ossib. c.6. & comm. in *Hipp.* de Vuln. Cap. p. 108. *Panarolus* Pentec. 1. Obs. 17. vel denique sinubus, quod *Nymmano* c.15. de Apopl. apparuit; illæso corde alternisq; motibus agitato, abolentur sensus omnes externi interni-

ternique, cogitatio omnis & omnis rationis usus cessat. In sternutatione, Epilepticis convulsionibus, imaginatio, cogitatioque eo momento perit, non cordis sed crebri vitio, ut in dissectis annotarunt *Smetius* l. 10. Misc. p. 578. *Ballonius* l. 1. Ephem. p. 69. *Choiter* in Obs. *Fernelius* l. 2. abd. Caus. cap. 15. *Erastus* part. 4. disp. contr. Parac. *Salmuth* Cent. 1. Obs. 17. *Costerus* in Obs. Fontani p. 13. *Riverius* Cent. 1. Obs. 37. *Glandorpius* Spec. Chirurg. Obs. 6. *Hildanus* Obs. 6. Cent. 1. *Bontius* Med. Ind. Obs. 1. ante quos *Hippocrates* l. de Morb. Sacr. Par sit judicium de depravatis cerebri actionibus in Comate vigili, Vertigine, delirio, Melancholia, Mania, stultitia & fatuitate, in quibus cerebrum laborare certa Anatomicorum dissectio docuit. Hinc in affectionibus hujusmodi cerebro, non cordi remedia interna exhibentur, externa applicantur. Imò bruta ratione carentia, eandem nobiscum cordis habent fabricam, capitis cerebrique diversam. Monstra humano corpore sed capite moribusque ferinis, qualia *Weinrichius* de Monstr. c. 41. *Licetus* l. 2. de Monstr. c. 58. aliiq; descripserunt, ex censu hominum excludenda, ideoque majori jure nata occiduntur, quam alia apud veteres, quæ exposita, in Insulas deportata, expiataque flammis, ferro, undâ, variorum fide accepimus. Magnum huc momentum confert cor læsum salva intellectus ratione. Exulceratur sæpè sana imaginatione, & contabescit in Hectica, febribusque malignis. Observavimus in Dysenteria Epidemica nuper grassante, flaccido

corde, pulsibus intermittētibus, prostratis omninò viribus, ad extremum effugientis animæ halitum cerebri functiones omnes viguisse. Ruit ex hac suppositione mole sua *Helmontii* Paradoxum tr. de Sed Anim. qui cogitationum sedem ortumque vitia virtutesque stomacho condonat autoritate Christi: *Quæ cogitationes adscenderunt ad cor vestrum*, non descenderunt ad cor, vel surgunt à corde vestro. Miserè deceptus textui affinxit, quod nusquam nec scriptum nec pictum, stomachum, impuram animæ illius sedem in *Anatome* nostra nostra *Reformata* sine stomacho impugnavimus. Quod verò cordis inhabilitatem à perpetuo motu metiatur, quasi cogitatatio omnis in quiete reponatur, aliis relinquo. Capitis, ubi principes animæ functiones tanquam in editissima arce munitis sedibus includuntur, ne erremus, non semel inter principes corporis partes mentionem facit Codex Sacer. In Prot-evangelio *Gen.3,15.* semen mulieris *conteret caput* serpentis, h.e. potestatem omnem, omnem astutiam ex capite prognatam, qua commate primo commendabatur, eludet. *2.Sam.3,8.* Isbosetho responsurus Abner, negat se *caninum esse caput*, h.e. stolidum sine cerebro aut prudentia. *2.Reg.12,17.* Hasael *faciem præparabat* ut bellum Hierosolymitanis inferret. H. e. Serio apud animum conclusit. *Gloss. Dan.* tog sig alvorligen for. Animi passiones capiti imputantur, spes & lætitia *Luc.21, 28.* Mœror & tristitia *Thren.3,5.* *Circumdedit caput felle & labore. Cantic.5,2.* Sponsus Christus sponsam alloquuturus: *Caput meum plenum*

num est rore, h. e. anxietate & dolorum multitudine. Hinc summæ devotionis signo in maximo luctu caput pulvere adspergebant *2.Sam.*1,2.*Job.*2, 12.*Judith.* 4, 12. radebant *Job.*1,20. *Esa.*15,2.*Mich.*1, 16. detegebant *Levit.*10,6. Nimium autem quam Scripturæ familiare, dignitatem omnem & summam potestatem capitis nomenclaturâ signare, quod ratione & prudentiâ vel acquiratur vel conservetur. *Eph.*1,22. Christum dedit κεφαλὴν, non cor super omnia, Ecclesiæ, quæ illius corpus dicitur *Coloss.* 1, 24. 1.*Corinth.* 11, 3. *omnis Viri* κεφαλὴ *Christus est: caput mulieris Vir: caput Christi, Deus.* Nolo veterum testimonia congerere vocis ראש, quæ *Ducem, Principem, Principium* cujusque rei & *verticem* denotat, imò totum hominem. Ipsam si in consilium adhibeamus creationem, cujus, judice *L.Danæo* Phys. Christ. c.3. certior ex S.S. quam particularis Physicæ cognitio; negotium pro Medicis confectum erit, non cordi primum infusam rationalem animam functionum harum autorem, sed capiti, *Genes.*2,7. *Et inspiraverat in nares ejus spiraculum vitarum, & factus est homo in animam viventem.* Ab hoc halitu, in nasum inspirato, vita hominis describitur *Job.*27,3. *Esaj.* 2,22. *Thren.*4,20. באַפָּין in *faciem* vel *nares*, utrumque enim notat אַף, irasque & furores in facie emicantes. Vide *Pagninum & Mercerum. Aslachus* noster Phys. Christ. p. 327. narium præcipuam fieri mentionem suspicatur, quod anima, dum in corpore versatur, potissimum externè in naribus

deprehendatur. Forſan per patula narium foramina ad cerebrum primò inducta fuit anima, vel certè anima rationalis ad cerebrum, vitalis ad cor delata, ſi, me repugnante, animarum diſtinctionem urgeas. Odoribus aëriq; per nares ejusque Os cribriforme & proceſſus mamillares ad cerebrum tam patet aditus, quam ad pulmones & cor per aſperam arteriam. Illis indiget & animalis in cerebro ſpiritus; unde quibus exhauſtus, validè citò & densè inſpirant *Gal. 1.* de diff. Reſp. Eraſiſtrato ſi credimus, aëre nutritur, quod experientiâ comprobat *Galenus* de Util. Reſp. huc non advocandâ. Sciendi cupidos ad elegantem *J. Olhafij* De Mot. Cereb. remitto diſputationem. Faciem ſi eligamus, vis animi omnis hic tanquam in ſpeculo elucet, capitiq; & intus recondito cerebro obtenditur, per oculos, nares, auresque propria animæ interioris officia exſequitur, ut qualis illius ſit conditio, inſpecta facie, viſis oculis, facilè divines.

Quanquam igitur alibi cogitationes aſſignent cordi Divinæ paginæ, loqui tamen ex vulgi opinione, vix dubitamus, quod cordi tantum tribuit, quia conſpectior illius & nunquam intermiſſus ſit motus. Cor enim cogitationum cauſa eſt remota, qua arterioſum ſanguinem per Carotides Cervicalesque arterias cerebro ſpiritibusq; animalibus diſtribuit: affectionum animi ſedes, quia pro illarum diveſitate variè alteratur à ſanguine ſeu ebulliente, ſeu torpente. Objectorum quippe omnium ſpecies per oculos, aures, &c. cerebro

bro afferuntur, à Sensu communi & Phantasia apprehenduntur & discernuntur, proq; singularum qualitate tum judicantur. Intereaper sanguinem ex sinubus cerebri ad cor per Jugulares venas recurrentem & in cerebro specierũ pleno alteratum, vel per nervum sextæ conjugationis cor afficitur & inconsensum passionum trahitur, unde palpitatio motusque vel celer in excandescentia, vel tardus in timore. Taceo varias esse ꝙ לֵבָב & τῆς καρδίας in sacris notiones, nam modò pro cujusq; rei interiori loco, modo pro homine eoq; per regenerationem depurato, modò pro affectu sincero usurpatur; imò in plerisq; locis adversa nobis fronte oppositis, observavi cogitationem quidem cordi consignatam, sed cum affectu conjunctam, sive amore, mœrore, ira vel odio, quemadmodum ex odiosa Pharisæorum cogitatione, hujus Dissertationis occasione est manifestum.

Nihil motus sinistra æstimantium censura καρδιογνώστης Jesus, præmissa Methodi suæ Apologia, ad curandum Paralyticum animo jam sanum, unico verbo digreditur: σοὶ λέγω, ἔγειραι Non affirmativa ista dictio, qualis *Matth.*18, 19. Sed imperativa cum potestate, ejus qui verbo solo omnia creat servatque, cujusque proprium est sic imperare, sicut *Marc.*4, 39. *Joh.*5, 89. *Sibylla* de eo exstat oraculum.

Πάντα λόγῳ πράττων πᾶσάν τε νόσον θεραπεύων.

Neq; utiq; mirum, ut verba *Lactantii* mutuer l.4. de Ver. Sap. c.15. quod verbo faciebat mirabilia, cum ipse esset Dei verbum, cœlesti virtute ac potestate subnixum. Nominis ejusdem vi & autoritate Apostoli portentosè ægris sanitatem è postliminio revocarunt *Actor*.14, 9.9, 34. tantamque virtutem ad posteros transmiserunt imperantis verba, ut *Longa* Paralytica uxor Longi Consiliarii Regii Neapolitani 1508. in Templo B. Virginis Laurerano, illicò sanata sit, quum Sacerdos ad hunc Evangelii locum venisset: *Tibi dico, surge*, si fides penes *Tursellinum*. l.2. hist. Lauret. c.10. Ibidemque eodem auctore, l.4. c.26. *Christina* Ducis Lotharingiæ conjunx, & filia Regis Daniæ, voto suscepto cum sanitate rediit in gratiam. At jure meritissimo malefica illa Brugensis, quæ omnes morbos solo verbo procuravit, si sibi crederetur, nulla Christi mentione, Diabolica judicata est apud *Jo. Damhouderum* Prax. Rer. Crimin. c. 37. §. 21.

Ad morborum exilium vel levamen humana verba naturali virtute an quidquam conferant, agitata sæpius quam soluta felicius controversia. Nunquam mordicus negarem, quia 1. Varia verborum prolatione, aër alteratur tam ille qui per vasorũ oscula in cutem desinentia per transpirationem ingreditur, quam in aures, nares, pulmonesq; delatus. 2. Vocibus diversus efferentium status seu calidus seu frigidus vim imprimit diversam, quam asperæ arteriæ reliquorumque vocalium instrumentorum dispar constitu-

tio

tio vel acuit vel gravat. 3. Calido oris hiatu in aures immisso Epileptici paroxysmi diflantur, & clamore, in primis si vox certis numeris adstringatur. Ter in aurem insusurrando sæpius *Riolanus* est expertus. De Epilepsia autem ex flatibus orta succedere experimentum cum successu in puella observavit *Walæus*. In aliis irritum deprehendi. 4. Insusurratis quibusdam verbis sordiculæ oculorum & hordeola eruuntur, tradente *Marcello* Empirico. Certè in depositione Cataractæ Chirurgi halitum suum oculis inspirant fœniculo aliisque temperatum. Quod verò addit *Marcellus* necari quoq; lumbricos, fidem meam superat, nisi de flatu per fistulam ano imissam interpretemur. 5. Voces ad sanitatem conferentes, vel simplices sunt, de quibus jam dictum ante, vel incertos ordines connexæ. Hæ vel Symphonicæ & suaves, vel cum terrore conjunctæ. In certos rythmos carmina composita apud veteres cœlo lunam deduxerunt, in Islandia adhuc usitata. De his in Paralytico primo egimus, ubi & Musices concentum laudavimus. Vocibus terror additus, corpora non leviter de statu suo deturbat. Ita filii Israel à Moyse deprecabantur, ne illis loqueretur Jehovah, ne fortè morerentur, *Exod.* 20, 19. Petrus *Actor.* 5, 5. 10. Ananiam acrius increpans cùm uxore ad necem compulit. *Nicephorus* l. 4. memoriæ prodidit, fuisse quædam vocabula Eberina, quæ ad terrorem proponi solerent eorum qui initiabantur. Viso Scorpione, si quis *Bud* dicat, ictus cohiberi quidam

affirmant. Cæterum notandũ monemus 1. hujusmodi voces, nisi à flatibus vel levi causa dependeant, nullo morborum generi profuisse; 2. Ad decipiendum vulgus addi subinde manuum operationibus vel superstitiosis ritibus verba ex se ponderis nullius. Ita *Catonem* ludicris non assuetum, luxata membra accepimus reposuisse, saltatoriis verbis prolatis: *Danata, Daries, Dardaries, Astararies.* 3. Voces rythmicas & symphonicas per accidens multis extitisse salutares, vel turbatos animi motus sedando, ut in Saulis Melancholia, quibus compositis facilius omnia ex voto fluunt, vel ad corporis exercitationem incitando, unde sudore oborto noxiæ humiditates excluduntur, quod in Tarantulæ morsu credimus. 4. Alexipharmaca aliaque morbis opposita medicamenta utramque fecisse paginam, & validam ægrorum imaginationem.

Verum enimverò Archiater Jesus solo verbo imperii sine minis, tactu, aut rythmicò concentu, sine medela ulla, antiquatos morbos & pertinaces portentosè curavit, integrè nullâ morâ interpositâ restitutis viribus. Accepto enim divino mandato Paralyticus membris omnibus captus, recepta repentè incolumitate, humerisque roboratis, lectum morbi testem & fautorem ipsius sine difficultate reportavit. Lectus hic pauperculi erat & ab uno mole exiguus potuit gestari. κλίνη dicitur & κράββατος, quamvis illa cum arca sepulcrali seu sandapila plebejorum pari passu ambulet, ut ex *Phlegone*, *Philodemo* aliisque

annota-

annotavit *Cl. Salmasius* ad Solin. p.1207. Figuramque *Hyginus* depingit. Κράββατος autem tenuioris fortunæ erat lectus; unde *cratem ligneam* hoc loco vocat *Maximus* in Orat. de Adv. Chr. *Cicero* l.2. de Div. Deos circumcursare non modo lectos, verum & grabatos monet, h.e. divitibus juxta ac pauperibus adesse *Martial.* l.6. Ep.39, de liberis Cinnæ in servorum lectis humilibus & luparum lectis prognatis, quos suos credidit;

Sed in grabatis, tegetibusq; concepti
Materna produnt capitibus suis furta.

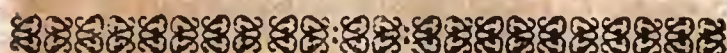
Frustrà igitur *Estius* comm. in Evangel. grabbatum distinguit à lecto, quod ille sit fulcrum lecti. Autore idoneo caret, & versiones omnes adversas sibi habet, quæ lectum & grabbatum, sequutæ Sacros Historicos, eadem voce exprimunt. Σκιμπόδιον de eodem grabbato ægrotorum cepere *Gellius* l.19. Noct. Att. *Hesychius*, *Galenus*, qui l.10. Meth. Med. ad balneum Hecticos ἐπὶ τοῦ σκίμποδος portari voluit. Unde nimio Zelo ardēs Spiridon Episcopus Trimithuntis in Cypro Triphyllium reprehendens, quod in Sacra concione scimpoda vice grabati reposuerit, teste *Sozomeno* l.1. hist. Eccl. Atticæ linguæ ignarum se prodidit, quippe ex *Phrynichio* σκιμπόδιον Atticis dicitur quod communiter κράββατος. Grabatos Paralyticorum ante oculos nobis posuit *Bosius* ex Roma subterranea lib.2. *Rom. subt.* c.8. p.101. l.3. c.4.23. p.159.233. Paralytici injectos humeris, ut levissimi operis fuisse appareat.

Tria

Tria genera ex illo agnoſcimus, pro numero Paralyticorum, quorum ex pedibus differentia. Humilitate omnia commendantur, ægrisq; adſcenſuris percommoda. In primo fulcrum capiti apponitur, pedibus ægri in ſecundo. Uterque verò lectus altioribus pedibus caput elevat, humilioribus inferiorem corporis partem ſenſim demittit. Tertius ſine pedibus, humi ſterni aptus, ſex baculis ſupra ornatus, ad commodam geſtationem, quibus & per tectum ſive funiculis alligatis, ſive opera manuum demitti potuit. Huic paupercula culcitra inſtrata vel linteum ægro corpore tegendo uſitatum. Commodus Paralytico egeno hic lectus, qui ex loco in alium à quatuor transferri poſſet, & à ſe ſolo ſanitati reſtituto. Tales ægrotis Medici veteres conficiebant. *Celſus* enim l. 2. cap. 15. plura geſtationis genera adhibet, quæ ſint & pro *viribus* cujusque & pro *opibus*, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obſint. Ibidem lectos ægrotantium quoque diſtinguit, ut alii ſint lecticæ ſeu immobiles, alii ſuſpendantur & moveantur, aliis uno pede lecti funiculus ſubjiciatur, & huc illuc manu impellatur. Ad inſtitutum magis *Oribaſius* l. 9. Collect. Med. c. 14. varia ſtrata recenſet, pedibus humilibus, vel ſublimibus, vel mediocribus, mobilium, parvorum, magnorum, profundorum, &c. Parva damnat quidem ob moleſtiam, & pedes humiles, quia caput repletur, ſed ſi *locus ex loco* commutandus, laudat, imò *pauperi* non negligenda.

Nos

Nos cum Paralyticis compoſito hinc lecto & collectis vaſis diſceſſuri, ne operosâ curâ circa reſolutos diutius occupati, corporis animiq; torpore ſtupeamus, Archiatrũ Jeſum ſupplices oramus, ut ſarcina delictorum expeditos, & moleſtis ægritudinum lectulis liberatos, excipiat tandem vera ſanitas cum ſecuritate, ſecuritas in æternitate.

ANNOTATIONES AD HISTORIAM PARALYTICI PRIMI.

NUnquam Divinæ majeſtati injurius eſſe volui. Impietas hæc malè cederet, & nomine Chriſtiani indignus forem. Quod ut ex æquo mihi vindicarem, malui ſemper Divina opera extollere quam impiè elevare, nunquam ſatis deprædicanda. Cavendum autem & mihi & cuivis Chriſtiano, ne pro divinis operibus, miraculisque habeamus quæ certa naturæ lege Deus adſtrinxit. Miracula enim Dei & Naturæ accuratè diſcernenda, ne vel Deus vileſcat, vel Natura cum Deo paria dicatur feciſſe. Hæc Dei vim præſupponit, at ille ſine hac liberè & extra ordinem communem operatur. Utrumque in Hiſtoria Paralytici Primi juſta devotione expendimus. Piſcina Probatica aquis medicatis morbos expiavit vi divinitus immiſſa per Naturam. Jeſus verò, quod Natura non potuit, ſine mediis hujusmodi, Paralyticum portentosè verbulo ſolo percuravit. Ne igitur vel in Deum impius,

pius, vel in Naturam injurius viderer, utriq; contribui sua, piscinæ curandi vires, Deo omnia.

Sunt tamen qui Piscinæ huic Probaticæ naturalem curandi morbos virtutem invideant, & hic & ibi miracula urgentes, contra quos breviter disputabo, melius sentientium Judicio libenter me submissurus.

Thermarum nonnullarum Naturam si ad nostram piscinam expendamus, eandem vim utrobique deprehendemus. I. Κατὰ καιρὸν movebatur piscina, & statas curandi fluendique vices servabat, aliarum aquarum medicatarum more. In Palæstina flumen describit *Josephus* l.7. Bell. Jud. c.24. septimo quoq; die exinanitum, sex reliquis diebus semper aquis oppletum. De quo *Plinius* l.31. c.2. *In Judæa rivus Sabbathis omnibus siccatur.* In radicibus montis Sion fons est *Nehem.* 3. jugibus aquis non effluens, sed horis certis & diebus quibusdam ebulliens. Hunc quidam, teste *Boccatio*, ex piscina probatica fluere voluerunt, sed malè, quia Sion à porta pecuaria distat; de quo situ videndus *Adrichomius*. Extra Palæstinam insolentes non sunt hujus notæ fontes. In monte Siciliæ tribus milliaribus ferè à mari distantè, fons est *temporum*, qui fluit temporibus orationi assignatis, aliis temporibus arescit, ex *Geographia Nubiensi*, p.173. Fons Ungariæ in Comitatu Zaros crescente Luna augeri fertur, & deficiente minui, & interlunio prorsus deficere. Imitatur & Lunam fons Connachiæ in Hibernia, bisque die naturali deficit, bisq; exundat, narrante *Ortelio.*

Citius

Citius nascitur deficitque Lertius Galliæ apud *Pap. Massonum* in descr. Franc. per flum. p.572. qui septem annos aquis stagnat, septem alios siccus est, referente *Sincero* Itin. Gall. Ordinarias verò crescendi horas in Thermis anni tempora distinguunt. Utplurimum calidioribus æstatis mensibus crescunt & efficacius operantur, hyeme arescunt & auxilia morborum segnius conferunt. In urbe Hierosolymitana fontem fuisse *Philo* asserit maximum, qui tempore hyemis deficiebat, æstate verò copiosissimè defluebat. Quod ex Philone refert *Eusebius* l.9.Præp.Evang.c.4. Aliis id vulgatum. *Plinius* l.31. cap.4. In Sicilia circa Messanum & Mylas hyeme in totum inarescunt fontes: æstate exundant, amnemque faciunt. Vidit ibidem quoq; *Fazellus* Dec.1. l.8. c.8. in puteo ædi D. Mariæ propinquo. *Leander* de fonte Sardiniæ, scaturigine ingenti fluente, narrat, cum dies longiores sunt, largius fluere, exsiccari brevioribus. In Alpestri Rhetia fontem esse calidarum, qu deficit mense Octobri, redit mense Majo, *Georg. Wernherus* autor est, de Adm. Hung. aquis. Nolo plura testimonia congerere in re confessa, quamquam enim hybernis mensibus aquarum in thermis copia redundet, inutiles tamen esse, nec valetudini salutares constans probat experientia. Hinc si Κατὰ καιρὸν de commodo festorum tempore in æstate celebratorum Paschatos, & Pentecostes, interpretemur, sive de quavis opportunitate collectivè; res pro naturali piscinæ virtute erit confecta, calidioribus mensi-

mensibus, neutiquam frigidioribus commendata. Miraculi si fidem mereretur, quovis tempore, sine cœli varietate, mortalibus ægris profuisset.

II. Piscina Probatica, ut usui apta redderetur, movenda prius erat & turbāda. Quid hic ταράσσειν signet, in Historia dictum. Turbabatur verò sive statis vicibus increscens, sive subterraneo calore vel concluso aëre vi erumpente commota ebulliensque, & luti virtutes per omnem aquæ superficiem distribuens. Moventur enim thermales lymphæ aliæque, vel ex se, vel à causa externa. Ex se vi à natura indita, seu calore & sulphure nitroq; vel subterraneo igne effervescentes, quod in plerisque medicatis aquis cernimus. Ab externis quoque cientur fluctus, sive aëre calido æstatis mensibus, sive à ventis aliisq; commoto, quibus interna aquarum vis suscitatur. Aër ille per motū terræ ex profundis sæpè erumpit, quomodo motum hunc piscinæ probaticæ explicat *Grotius*. De cæteris lector judicet eruditus, eligatque quod visum fuerit. Enimverò ab aëre vario modo aquarum undæ passim turbantur. Apud *Solinum* c.11. in Halesina regione fons, si insonent tibiæ, exsultabundus elevatur ad cantus. In Basilica, Regni Neapolitani Provincia, fontem salsum describit *Fulgosus* l.1.c.6. ad quem si accedas aliquid locutus, turbatur alioquin clarus. De Lacu Pilati haud procul Lucerna ferunt quæ in eum injiciuntur maximas ciere tempestates, quod de Scuphagiolo lacu Apennini refert quoq; *Boccaccius*, similia de Canati montis Hispa-

niæ

niæ lacu, lacu Averniæ, Leviniæ aliisq; fama autorum sparsit. De ventorum flatibus tam est nota cunctis res; quam olim Martis lucus. Unde *Maldonatus* audiendus non est, ut antè monuimus, qui ex motu turbido piscinæ nostræ miraculosam curationem finxit. Jordanis aquas turbidas narrat *Radzivilius* in Itin. Hierosl. sed valdè tamen salubres. Fons propè Conimbricam Hispaniæ, arenosus est & turbidus; nec ideò tamen noxius. Incolæ vocant *Ferventas*; quod ferveat perenni aquarum & arenarũ ebullitione; teste *Vasconcellio* Descr. Lusit. pag. 403. Fieri nunquam potest, quin perpetuo lavantiũ haurientiumq; concursu thermales aquæ turbentur. Imò, quod ille ad portentosam curationem requirit, nos ad naturalē necessarium judicamus. Nihil quiete proficiunt, nisi ut vis aquarum in fundo residens torpescat. Moveri debuere; ut fundi odore, sapore, crassitie, superiora quoque imbuerentur. Hinc *Fallopius* c. 2. inter aquarum thermalium notas consistentiam numerat crassam & ponderosam. Ex Antyllo tamen nobis obverteres, in balneis agitatam aquam magis mordicare; majoremque fieri ingredientis horrorem, imò ex commota aqua elevari vapores violentos, capiti inimicos: sed de sulphureis autor vera dixit; quas per canales inductas parum refrigerari & nonnihil subsidere sinunt Balneatores Aponenses, ob metum adustionis, caput autem infirmi muniunt; quod in quovis balneo expedit, nisi commoda vaporum calidorum evaporatione capitis nervorumque

affectus emendandi, inprimis frigidi, Paralyseos utplurimum autores. Alias acriores exhalationes in piscina probatica, cœli solique benignitate, non admittimus. *Savanarola* balneum in agro Pisano, *bagno Alacqua*, graves ait inferre potoribus noxas, huncq; effectum incolas prævidere; nam cum aquam mense Martio, Aprili, aut Majo, luteo tingi colore, turbidamque fieri cernunt, perniciosam fore præsagiunt. Cæterùm alia aquarum ratio quæ in potum veniunt, alia balneorum. Piscinam Probaticam Paralyticus κατ̓αβὰς ingressus dicitur, ut resoluta membra mergeret, grataque salubritate ablueret. Ad hæc balnea Pisana noxiam contraxerunt, non quia turbata, sed quia admixta fuerit venenata qualitas, seu ab astris seu vaporibus subterraneis, vel quia in illa valle amœna satis maxima pluvialium aquarum copia colligitur, præcipuè quando Aprilis Majusque mensis est pluviosus, & pluvia est Austrina, non Borealis, quæ *Fallopii* cap. 11. est conjectura, inde enim aqua copiosè in valle collecta, intercluso exitu agitata à Sole, putrescit. Ergò propter admixtionem alienæ substātiæ turbata aqua balnei Pisani, nocumentum attulit, secus si turbetur cum luto proprio vel agitetur, ex quo tantu m abest pernicies inducatur, ut planè evadat medicata.

Si verò naturali internoque seu externo principio piscina Probatica mota & turbata fuit, cur Angelus dicitur descendisse *Johan.* 5, 4. Princeps hoc ferè est argumentum, quo miraculum pisci-

næ adstruunt Theologi, in vero Angelo, incorporea illa substantia, uno ferè ore consentientes. Unde tot quæstiones spinosæ ortæ, an Raphael, vel alius hujus notæ, an assumpto corpore descenderit ab adstantibus videndus, an invisibilis, quod *Maldonato* placuit, quum Evangelista non dicat, ægrotos exspectasse Angelum, sed motum aquæ. Quòd si quærat quispiam, quomodo sciri potuerit Angelum esse, qui movebat aquam, respondent, ex communi traditione id conjectura assequutos, quia quicquid præter naturam fiebat, per Angelum fieri credebatur. Non tantis opus est ambagibus. Sine difficultate magna rem expediemus. Ἄγγελος causam moventem aquarum notat, sive vim à Deo naturæ insitam, sive externam internamve ventorum comotionem. Καταβαίνειν exponit *Suidas* pro venire. Καταβαίνειν, τὸ εἰς ἀγῶνα χωρεῖν: in certamen descendere, reciprocoq; usu apud eundem ἐμβαίνειν & καταβαίνειν ambulant, sic ירד descendere non semper de loco, sed dignitate, mansione, &c. cepere Ebræi teste *Maimonide*. Angeli nullam in Paraphrasi sua mentionem facit *Nonnius*, nec optimi Codices apud Joannem vocem Κυρίου addunt, quam nullo jure omisissent, si de incorporeis Dei ministris accepissent. Virtus ipsa Dei, teste *R. Mose*, ipseque Deus nomine τοῦ Ἀγγέλου venit, ut ex *Ecclesiaste* c. 5. 5. liquet, probatq; *Heinsius* Arist. sacr. Quo modo in Paralytico nostro versatur *Bardus* in Med. Cath. qui

credit aquam piscinæ thermalem divinitus motam fuisse, sicut silex percussus scintillas emittit, atque ita auctam piscinæ facultatem. Ipse autem Deus ejusque divina virtus immediatè sæpè dicitur effectus produxisse, quos per causas naturales mediata virtute credimus emersisse. Hinc rectè *Pererius*: *In generali Dei actione, etiam effectiones, operationesq́; causarum secundarum Deo autori tribuuntur in S.S. ut ostendatur principaliter à Deo proficisci.* Ita generatio hominis in Scriptura Deo tribuitur, quanquam subordinatis causis ille utatur. Et *Rom.*1,20. Res naturales ex quibus Deus innotescit; appellantur ποιήματα θεȢ. Apud *Esajam* quod dicitur: *Ego faciens bonum & creans malum*, exponit *Basilius*, quod Deus ordinet per causas secundas. 2. *Reg.* 12,15. Dominus percussit parvulum quem pepererat uxor Uriæ; dubio procul per causas morborum mediatas, spiritibus sanguineq; accensis; unde febris acuta; quæ per crisin septima die ad mortem terminabatur v.18. In universum autem de quovis ministro & naturali medio vox τȢ Ἀγγέλȣ usurpatur, quo Deus voluntatem exsequitur. Minister verbi Domini *Apocal.*2, 1. ἄγγελος ἐφεσίνης ἐκκλησίης. Sicut ἄγγελοι Joannis nuntii vocantur *Luc.* 7,24. & sensu מַלְאָךְ vel לְאָךְ quod Angelum constanter transtulit *Vulgatus*, passim in usu *Genes.* 32,3. 1.*Sam.*11,4.9.23,27. 2.*Sam.* 11,25. 1.*Reg.*20, 9.22.13. 2.*Paral.*36,15. *Jud.*6,35. *Job.*1,14. *Nahum.*2,13. Ne de aliis rebus creatis inanimis dubites, produco

textum

textum *Psalm.*104.v.4: *Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem*, huic loco & instituto commodum. De vento intelligendus, neutiquam substantia incorporea, quod ex tota orationis serie conficiemus. Id enim in hymno agit David, ut ex rebus naturalibus Deo ministrantibus, nos ad Dei cultum excitemur, orditurq; ordine à cœlo, ab aquis suprà cœlestibus, tum ventis in aëre, quibus ut alis ambulat Deus, quos ventos statim v. seq. 4. per Angelos explicat. Hæc *Calvini* in Commento quoque est sententia. Ita de igne habendum, qui sequitur. Nec video quomodo Angelis veris locus assignari possit inter aërem & terram. De malis *Paulus*, versari in aëre, nusquam de bonis. Unde laborant interpretes, ut nodum solvant, quo Angeli ventis nectuntur. *Augustinus* h. l. & *Gregorius* hom. 34. super Evang. Angelos fieri nuncios commentatur, ad homines instruendos, eosque celerrimos. *Theodoretus*, verò h. l. *Hieronymus*, *Thomas* in C. 1. Hebr. Angelos ministros Dei habere velocitatem Spirituum, hoc est, ventorum, & efficaciam ignis. Sed sanus non sim, si ex toto contextu veri Angeli mentionem exsculpserint. *Bellarminus* quidem ad h. l. in utroq; textu & Hebræo & Græco articulum ad nomina Angelos, & ministros addi monet, non autem ad nomina spiritus & ignem, ut inferat τὸ Angelum de persona explicandum, esseq; subjectum ob articulum, ventum verò prædicatum, quia articulo caret, adeoque Angelo uti Deum pro vento, non vento pro An-

gelo. Cæterùm non semper præcedit subjectum. Subjungitur *Joh.*1. Θεὸς ἦν ὁ λόγος, & *Joh.*4.24. πνεῦμα ὁ Θεός. Potest igitur & hic ventus subjecti vicem gerere, quanquam posteriori locatus loco. Scio addi articulum, si postponatur, sed & prædicato præposito affigitur, ut 2.*Cor.*3.v.17. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν, & 1.*Corinth.*10,4. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός. Hic ante πνεύματα nullus. Adhæc sit Angelus subjectum, non in propria sumendus notione, sed generali, pro quocunque nuncio Dei & ministro, inter quos ventus numeratur. Id patet quia contextus Davidicus de corporalibus mundanis loquitur ministris, elementorum regioni immixtis. Prætereа articulus Hebræus semper additur in מַלְאָךְ, quanquam nuntii sint communes, ut suprà citata loca docent. Nec ab usu profano abhorret vox Ἀγγέλου in communi significatione. Vocatur enim Mercurius Ἄγγελος Θεῶν, ob subtilitatem & celeritatem. Imò, quod scopum propius ferit, Iris, rorida nubes, aërisque soboles *Nonnio* ἄγγελος est οὐρανιώνων, & *Homero*. Ab εἴρω nuncio ex Chaldæorum עִיר, unde *Hellenistis* apud *Daniele* Ir Angelus, quod *Hesychio* est λάλαψ, quia Iridem plerumque turbo sequitur, judice *Heinsio* c.1. Aristarch. Sacr. Quid igitur periculi, si turbines, si ventos apud Psaltem pro Angelis interpretemur? Dubium restat ex *Ebr.*1,7. ubi eadem Psalmi verba repetuntur, sed ad veros Angelos applicata, quemadmodum ex commate

ultimo

ultimo elicitur. Verùm enimverò Apoſtoli conſilium non fuit, exponere quid eo loco Pſaltes voluerit, quum apertè naturalium claſſem ſeriemque pertexat, ſed facili licentia ad analogiam tranſtulit inter obſequium, quod palàm & ſenſibili modo venti Deo præſtant, & quòd ipſe ab Angelis recipit. Summa eſt, inquit *Calvinus* in h.l. ſicut Deus ventis utitur tanquam nunciis, huc illuc convertit, ſedat & excitat quoties viſum eſt, ut eorum miniſterio declaret ſuam potentiã, ſic Angelos eſſe creatos ut Dei juſſa exſequantur. Non igitur allegoricè David loquitur, ut Græci & Latini Interpretes putant, ſed Apoſtolus. Novum non eſt per allegoriam ad ſpiritualia in N. Teſt. trahi, quæ ſimpliciter & naturaliter in V. Teſt. pronunciantur, ut patet *Rom.* 10, 18. *Matth.* 2, 15. 1. *Cor.* 10. *Galat.* 4, 23. 24. *Epheſ.* 5. 31, 32. de quibus Allegoriis innatis, illatisque conſulendus *Glaſſius* l. 2. p. 1. tr. 2. ſ. 3. artic. 2. Ex turbatis funditusq; commotis piſcinæ aquis, aliud ad naturalem curandi vim emergit ex textu Joannis argumentum.

Commotis aquis ὁ πρῶτος ἐμβὰς, qui primus intraret, curabatur. Anxia cura inquirunt *Interpretes*, qui factum ſit, ut unus tantum, isque primus poſt motionem ſit ſanatus. Omnes ferè ad miraculum confugiunt, ut ſe expediant, quia ſi naturale fuiſſet, ſemper omnesque ſanaſſet, ſicut ſemper & omnis ignis calefacit, Sol illuminat. Sed nimis debili fundamento miraculum innititur. Res naturales ſemper eundem effectum pro-

producunt, nisi impediantur vel mediorum vel subjectorum vitio. Nec sol hyeme calet, aut thermales aquæ efficaces, nec fructus floresque frigus generat, aut ad generationem sobolis senex sufficit. Quin liberalior justo illatio, omnibusque remediorum generibus non parum iniqua, quæ nec semper nec omnibus sanitatem præstant. Nobis, ut ex hoc loco non miraculum, sed consuetus naturæ cursus evincatur, levis erit labor. Ὁ πρῶτος non tam de ordine loquitur, quam tempore, ut mens autoris sit, simul ac post motum aquarum quis intrarit, aquarum salutarium vim expertum esse. Ita Græci Medici τὴν πρώτην urgēt in elleboro exhibendo & vomitibus, in morbis, h.e. subito faciendis non exspectata concoctione, sed primo morbi tempore. *Hipp.* 4. *Aph.*10. Medicari in valde acutis, si materia turgeat, eodem die. *Galenus* simili consilio eodem die dat veratrum in calcis fractura. Quod in hydrope aliisque idem *Cous, Oribasius* &c. persuadent. Huic contrarium, τὸ δεύτερον, de tempore posteriore adhibet *Jud.v.*5. Apud profanos πρῶτος de tempore, inprimis *Homerum* Odyss.ult. de Achille, cui primum contigit Trojæ sub mænibus altis occumbere, ubi *Eustathius*: πρῶτα ἤγουν πρὸ καιροῦ. Adverbia hæc urgentibus, nomina pro Adverbiis in Scriptura usitata ex *Psalm.* 75,3. *Esa.* 41, 1. *Thren.*1, 9. *Marc.*8,32. reponam. Quod si πρῶτος nativa nominis significatione servandus in ordine, collecti-

collectivum crederem singularis pro plurali per Enallagen, similium locorum autoritate fretus, *Jes.*33,7. 2.*Sam.*19,41. *Johan.*8. *Ephes.*6. *Apocal.*21,21. Ratio suadet, quia 1. plures ad piscinam confluxerunt. 2. Miraculi major esset fides, si ad plures commodum spectaret, & sanè miracula numerum amant. 3. Impotentiam portentosæ aquæ proderet, uni profuisse. 4. Si mysticum sensum cum Patribus hinc eruamus, *Augustino, Ruperto, Beda*, aquæ perturbatio Domini passionem notavit, quam ad omnes fluxisse indubiè credimus. 5. Si plures portæ ad piscinam patulæ fuere, ut suspicatur *Adrichomius*, omninò eodem tempore plures esse potuerunt primi. Si unam portam concedas, eamque angustam, jam secundum naturæ captum nisi unus intrare poterat nemo, unde subsidebat aqua, antequam sequuturis porta pateret. Quidquid sit, pressis sacri historici vestigiis insistentes, τὸν πρῶτον accipimus & de ordine & tẽpore, idq; in singulo numero, unumque primum concedimus. Vel enim primus ingrediens, aquam turbatam ita contaminavit ægro corpore, ut sequentibus ex usu esse nequiverit, quemadmodum apud nos fama sparsit, fontem medicatum S.Helenæ tertium ideò exaruisse, quod quidam Venerea lue infectus illi se immerserit. Non Aponi, aliisque thermarum locis frequentatis, aquas lautior quis intrat, nisi post alterius egressum recens ex canalibus derivetur aqua. Quod inprimis cavendum monet *Jasolinus* Reg.15. Sunt fontes nonnulli sordibus minus

amici. Teste *Seneca* lib.3. Quæst. Nat. cap.26. *Boccacio*, in Chersoneso Rhodiorum fons post certa intervalla ex imo fundo concitatur & perturbatur, sordidaq; quævis injecta rejicit, nec quiescit quam puritati suę restituatur. *Georg. Wernherus* de Adm. Hung. aq. fontem describit in Helvetia mirabilem in monte Engstle in regione ArgaW, de quo experimento cognitum asserit, quod sit impatiens sordium, ut si quid impuri in eum missum mersumve fuerit, per aliquot dies deinde nō compareat, nec quicquam aquæ reddat. Similia de fonte juxta Rhenum, non procul ab Andernaco memoriæ consignavit *Wendelinus* in Præfat. Nili. Aliter quoque ὁ πρῶτος explicari potest, quod angustus fuerit ingressus, ut antequam egrederetur primus, consideret lutum ad summa per turbatorem cōcitatum, indeq; inutilis, nisi novo accedente per Angelum quendam motu & agitatione. Quanquam enim *Adrichomius* in Jerusal. descript. n.62. dicat amplam fuisse piscinam, & *Antonius Medina*, longitudinem ad 200. passus, latitudinem 60. profunditatem ad 30. pedes extendat; certis tamen cancellis inclusa per angustam portam ingressuros admisit, nisi per plures portas plures primos simul immersos dicas. Hinc perspicuum, quid sibi velit Paralyticus: ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Dum enim vel hominem quærit, vel de ingressu litigat, subsidet aquæ immersa virtus, & à prædecessore inquinatur.

IV. Piscinæ Probaticæ effectus naturalibus sunt

ſunt ſimilimi, & aliis aquis medicatis commu-
nes. Jacebant in porticibus πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, nempe cœci, claudi, aridi, exſpe-
ctantes ſalutarem aquæ motum. Nervoſi gene-
ris ſunt morbi omnes, & aquis medicatis ſolent
expugnari. Credunt quidem ſatis ad miraculi
veritatem confirmandam cœcos, hoc fonte cu-
randos, conferre. Sed nihil minus. Figamus pe-
dem, ut conſpectior ſit impugnata fides. Miracu-
lo non careret, ſi confirmata & à primis incu-
nabulis producta cœcitas eo fonte illuminare-
tur. Non de his, ſed levioribus oculorum viſus-
que defectibus & vitiis ſermo eſt, medicata unda
abſtergendis. *Plinius* autor eſt l.31.c.2. in parte
prima villæ Ciceronianæ Puteolis erupiſſe fon-
tes calidos perquam ſalubres oculis, celebratos
hoc Laureæ Tullii carmine:

Hic etiam apparent lympha non ante reperta,
Languida quæ infuſo lumina rore levant,
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hoc fontes cum patefecit ope.
Ut, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

In agro Hungtingdonenſi ad Hailveſton in An-
glia fonticuli ſunt, alter dulcis, alter ſalſior;
hunc contra ſcabiem & lepram, illum contra
oculorum hebetudinem valere perhibet *Cambde-
nus.* Oculorum doloribus balneum *Hippocrates*
noſter commendat 6.Aph.31. Suffuſioni prodeſt
aqua S.Helenæ, ut experimento Nic. Petræi fir-
mat *Ericus Johannis* in Fontin.ſacr.p.12. Ne aliun-
de plu-

de plures advocem, sufficit Christi exemplum *Johan.* 9. v. 7. qui cœcum ad Κολυμβήθραν Siloe amandat, ut ablueretur oculorum vitium quantum curabile, incurabile enim & nativam cœcitatem ipse per lutum & divinam potestatem abolevit. Apud piscinam hujusmodi cœcos, non à nativitate lumine privatos, curatos credere cogimur, ne Christi potentiæ injurii, cœcos curandi rationem, illi propriam, aliis communicemus. Ideò non cœcum, sed Paralyticum ex porticibus sumpsit sibi curandum Christus, quia illi per piscinam curabiles. Difficilius quippe & miraculo vicinius fuisset cœcitatem innatam extersisse, quam Paralysin acquisitam. Hæc autem ex antiqua luxatione, scirrho, in ætate senili, atrophia, aliisq; symptomatis Paralyticum nostrum senem aridumque infestantibus prorsus, nisi Christi ope, insanabilis. Nec opus ad Tropum concurrere cum *Beda*, ut cœci sint scientiæ lumine carentes, claudi, qui ad ea quæ vident implenda vires non habent, aridi, qui dilectionis supernæ pinguedine carent: hi enim porticibus piscinæ nec affixi fuere, nec à piscina ulla emendari potuerunt, quanquam centies turbata.

Claudis vel nervorum resolutione & contractione, vel ossium vitio, vel tumoribus obortis, balnea percommoda. De fontibus Bajanis *Plinius* l. 31. c. 2. *generatim nervis prosunt pedibusve, aut coxendicibus, aliæ luxatis fractisq;*. Medicati nostri S. Helenæ fontes fluxiones tumoresque pedum non semel dissiparunt.

ſiparunt. Sulphurearum aquarum, lutiq; eadem facultas. Multiplex ea. Lutum enim emollit partes induratas; hinc balneum D. Bartholomæi in agro Patavino toto orbe celebratur, plenoq; uſu ad tumores, contractiones, &c. acclamatur. Confert deinde ad reſolutionem & diſcuſſionem eorum, quæ jam emollita ſunt. Tum ſiccat roboratque nervoſas partes in fracturis, & luxationibus, denique refrigeratas partes calefacit, de quibus operosè & eruditè *Fallopius* de Therm. Utriusque elementi aquas junxi calidas frigidasque, ut in piſcina probatica eligat lector, quod verò propius viſum fuerit. Incertum enim, calida fuerit, an frigida. Nec magnoperè refert; quum & nitroſæ frigidæ ſint, ut acidulæ Spadenſes, Pugeanæ, Egerenſes, &c. in quibus quoque ebullitio obſervatur, visque eadem, & calidæ frigidis ſubſtituantur apud *Aetium* l.11. c.30. quanquam thermæ placuerunt in Hiſtoria, at eligendi arbitrium cuivis relinquo. Par ſit de aridis judicium, ſive maraſmo, ſive contractione, ſive Paralyſi comprehenſis; proficuum balneorum uſum ſæpius expertis. Verè de aquis *Plinius* l.d. *Quod ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur; diſcat in nulla parte naturæ majora eſſe miracula.*

Opponitur nobis *Comm.*4. ſanatum poſt aquæ turbationem, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι, quocunque morbo detineretur, quod planè portento ſimile; neutiquam naturali fontium virtuti conveniens. Cæterùm *Comm.*3. nominantur tantum τυφλοὶ, χωλοὶ, ξηροὶ, ut ſpecies nervoſo-

tum

rum affectuum , sub genere τῶν ἀσθενούντων. De omnium generum morbis Scriptura haud repugnante exponimus. Ita enim Universalis affirmativa non rarò per Synecdochen generis ad species restringitur *Exod.9,6.32,3.* Ita *Matth.4. 23.* Sanans πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ, de omnis generis morbis , neutiquam de singulis generum accipiendum , ut rectè *Glassius*. Nam cum multi in Palæstina essent morbi, soli cœci , claudi , muti , surdi, paralytici, hydropici, febricitantes , leprosi, hæmorrhoides, sanati dicuntur, nec hi omnes, sed ex quibusdam aliqui. Eo sensu & Petrus *Actor.* 10, 12. πάντα τὰ τετράποδα vidit demissa , seu omnis generis animantia. Certè nisi valdè fallor & hæc quoq; D. Joannis erit sententia, vel nullus in Palæstina morbus fuit. ᾧ δήποτε igitur de illis interpretamur, qui curari potuerunt, alioquin tantum Christo incurabilium Medico decederet , quantum piscinæ accederet. *Patres* & *Interpretes* piscinam nostram aquæ Baptismi assimilant , cujus usum fideles tantum , & sanabiles , non omnes , quod dolendum , experiuntur. Nihil in Italia frequentius, universalia morborum remedia ex fontibus D. Virgini sacris depromendi. Fama Helenæ nostræ æquè fuit liberalis, & quod mirandum, Hornhusanas aquas, non ita pridem nimio concursu notas, contrarios etiam morbos tollere, cœcitatemque ferè à nativitate, scriptorum quorundam licentia prodidit. Nos debita Christi miraculis religio-

religione, asserimus per piscinam morbos expiatos humana arte curabiles, at Christum, desperatum annis, viribus & magnitudine mali Paralyticum, suæ curæ subjecisse, ut se Deo parem ostenderet. Nam.

V. Messiæ in carnem manifestato ingens majestatis divinæ detrimentum accederet, si alii, si piscina portentosè curassent. Ipse loquatur Jesus *Joh.*15,4: Si opera non fecissem in eis ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, peccatum non haberent. Unde miracula per Christum, non piscinam, edita vocantur ἔργα πατρὸς *Johan.* 8. v. 41. τοῦ Θεοῦ *Johan.*9,v.3. Ad quam gloriæ prærogativam aut societatem qua pietate piscinam adscribemus? Mihi certè nec liber nec licet esse tam impio. Per filium omnia miracula curationis edi voluit Deus in N.Test. vel Apostolos ejus vi communicata, qui solus is infirmitates nostras portavit. Unde hoc capite Joannis ex miraculis Messiam se rectè probavit, quæ per annorum 400. silentium post Malachiam desierant, ut eo signo, tanquam certissimo, tempus adventus mortalibus innotesceret. Legisse me memini, qui sub adventum Christi miraculum piscinæ incepisse scripserint, ut venientem Messiam prædiceret. Sed fingunt, ut ficta excusent. Tacent sacri Historici, in describẽdis hujus notæ portentis, alioquin diligentes, nec præter Joannem, præsentiæ suæ instantis ullum voluit Messias pronuncium. De tempore quo fluxus virtusq; piscinæ cepit, nihil apud autores invenias, ut verò sit simile pro naturali

turali fonte habitam ab omnibus. Quando desierit, indicat *Tertullianus* l. adv. Jud. c. 13. Et piscina Bethsaida usq; ad adventum Christi curando invaletudines Israel; desiit à beneficiis deinde, cum perseverantia furoris sui nomen Domini per ipsos blasphemaretur. Scilicet naturalium rerum ubertas Deo amico & faventi adscribenda, quam nobis ad devia vitiorum deflectentibus justo judicio subtrahit. Fontium autem siccitatem, quam sæpè experimur, Dei vindictæ debemus *Psal.* 104, 10. *Joel.* 1, 20.

Visuntur adhuc hujus piscinæ vestigia. Ita enim *Nic. Christ. Radzivilius* Epist. secunda de Peregrinat. Hierosol. p. m. 84. Porta eadem seu Ephraim, civitatem ingressi ad lævam vidimus Probaticam piscinam, quæ propè aream templi Salomonis fuit, & erat satis ampla & profunda. Porticus habet etiam nunc quaidam integras. In fundo ipsius est quoddã arundinetum: unde apparet, nunc quoque esse locum humidum.

VI. Miraculum piscinę nullus Scriptorum veterum vel minimo apice agnovit. *D. Joannes* inter mirabilia, à naturę legẽ consueta abhorrentia, nõ recenset, sed ideò videtur adduxisse, ut præmissis curabilibus per naturam ad incurabilia descenderet, soli Christo relicta. *Josephus* lib. 6. bel. Jud. cap. 6. stagnum, à piscina probatica parum differens, describit, sed sine miraculi ullius mentione. Si Judæum averseris, scito, res Christianas candida satis fide pertexuisse, & si famam miraculorum Christi denigrare propositum fuisset, felicius

odium

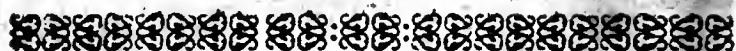
odium exſeruiſſet aucta in immenſum piſcinæ virtute, inprimis ſi anteceſſiſſet. *Benjamin* in Itin: *Ibi conſpicitur in hunc uſq; diem piſcina, in qua mactabant victimas ſuas: ibi etiam Judæi ſcribunt nomina ſua in pariete.* Planè ad morem noſtrum. Sed nihil de miraculo; nec ille, nec *Nonnus* Paraphraſtes Joannis, qui Angeli motionem ſicco pede tranſilivit, addiditq;

Ἄλμασιν αὐτομάτοισιν ἰδὼν ἐρχόμενον ὕδωρ.

Saltibus ſpontaneis videns ſalientem aquam.

h. e. nulla cauſa inſolita naturæ, ſed à ſuo principio commotam. Præter æquum faſque commiſiſſent omnes ſilentio damnando, ſi divina reticuiſſent miracula. Enimverò *Sacramentum Principis abſcondere bonum, opera autem Dei revelare & confiteri, honorificum eſt Tob. 12, 7.* Judæos veteres naturalem crediſſe teſtatur *Rudolph Gualterus* hom. 34. in Joh. atq; ideò nullam hujus feciſſe in ſcriptis ſuis mentionem. Certè v. 16. Chriſto non ſuccenſent, quòd vim divinam aquæ eluſerit, ſed quia ſabbathum violaverat. Nec ægrè tuliſſent, quod curaverit eum, quem ſciebant incurabilem, niſi inſitâ malitiâ de omnibus Chriſti actionibus judicandi licentiam ſibi ſumpſiſſent. Non uſquam malè feriati ipſi exprobarunt, quod paria cum illo piſcina fecerit. Verò ſimilius objeciſſent, quòd per piſcinam miraculoſam admiranda opera ediderit, quam per Beelzebub *Matthæi 12,* niſi quotidianam & planè naturalem piſcinæ virtutem habuiſſent perſpectam. Vulgus

ipſum nunquam tantoperè æſtimaſſet miracula Chriſti, ſi ſimilem curandi felicitatem in piſcina obſervaſſet. Viſo autem Chriſti opere, v.23. *nonne*, inquiunt, *hic eſt filius David?* Omnes ægri hoc pacto in Judæa, ſine Chriſto, valetudinem amiſſam recuperaſſent, nec centurio de puero ſuo paralytico anxiè adeò laboraſſet, quum per milites facilè amoveri potuerint in piſcinam ingreſſuri. Non nos movet אֶשֶׁד *Eſched* effuſio, quodq; per aquæ ductum ex ſuperiori templi loco in vallem deducta ſit aqua, ut exinde cum *Chemnitio* Magno naturalem cauſam excludamus: nam & Thermæ plerumque, ut & medicatæ aliæ aquæ, Aponi, & Bajis, Semniciæ, &c. per canales inducuntur. Fundi hic præcipua habenda ratio, quam defluentes aliunde aquæ augent. An ex victimis increverit efficacia, nec affirmarim, nec facilè negarim. At Ezechiæ eſſe piſcinam, de qua 4.*Reg*.20. *Adrichomio* non probatur. Quicquid ſit, arbitris naturæ ſubinde iniquioribus tanto minus hic accedendum, quod cum *Lavatero* in Neh. thermas omnes miraculoſas credant, ex fluxu perpetuo & igne calente, qui deficiat in inferioribus.

ANNOTATIONES AD HISTORIAM PARALYTICI SECUNDI.

Παῖδα Centurionis de filio, non ſervo, variis argumentis inducti, ſumus interpretati.

tati. Sic enim passim sacri profanique loqui amant. Notandum tamen in N. Test. quando παῖς Christo tribuitur, ubique de ejus in carne humilitate, adeoque servili habitu esse sermonem. Quando verò de æterna ejus generatione & divinitate agitur, ὑὸς vocatur, non παῖς. Alia ratio de aliis. *Johannes* enim 1. Epist. c. 2. v. 18. παιδία vocat auditores, filiolos, quos v. 1. 12. 28. τεκνία, v. 7. ἀδελφὸς appellat, & passim ἀγαπητὸς. Nominisq; rationem reddidit v. 13. quia patrem cognoverunt. Δοῦλον quo sensu Lucas nuncupaverit, in Historia dictum. Δουλεία servitus apud *Suidam* tribus modis dicitur. Primo, *secundũ ipsam Dei creationem. Ut ille dicit: Omnia sunt tua serva.* h.e. tibi serva, tibi serviunt, rerum omnium creatori. Secundo, *secundum fidem, ut quum dictum est: liberati à peccato, Justitiæ servi facti estis.* Tertio, *secundum civilem vitæ rationem, quemadmodum est illud, Moses legis servus.* Si in tantas angustias compulsus fuero, forsan dicam δοῦλον fuisse, sed libertum jam & pileo donatum. Ita enim l. 37. ff. t. 15. §. 9. libertus & filius conjunguntur, & l. 3. ff. t. 5. §. 31. libertus & amicus. Aliud Lucæ comentum p. 24. adduximus ex l. 4. §. 5. lib. 40. ff. de stat. liber. tit. 7. ubi servire nobis illi intelliguntur, quos curamus ægros. Loquitur quidem rubrica de servis ægris, quod dies infirmæ valetudinis anno annumerandi sint, quia *cupientes servire propter adversam valetudinem impediuntur*: sed pari ferè ratione, qua obsequium ægri præstant Dominis,

& ægri suis Medicis sunt obedientes. In hoc igitur textu generaliter differit, in priori specialiter. Non est quod obvertat scrupulosus, Centurionem vel Judæum fuisse, vel Christo nomen dedisse, adeoque nullum inter servum liberumq; valuisse discrimen: Nam ex Judæorum grege nõ fuisse probatũ contra *Adamum à Contzen* in Historia, & apud hos quoq; servorum miserior condicio quam ingenuorum. Fateor *Exod.* 21. v.20. Dominum mulctari, si servum percusserit ad mortem, secus quam in foro Romano, cæterum quæ v.2. seq. de mancipiis Ebræis afferuntur, Romano juri non adversantur. Certè in Republica Ebræa hodierna, siquidem Respublica vocanda, mancipia emuntur & venduntur aliarum gentium more, teste *Leone Mutinense* c.4. p.5. de Rit. Hebr. Si Christi doctrinam professus est, non ea fuit audacia, ut Romanas leges abrogaret, quamdiu sub Romanis vexillis militavit, posset enim, Nicodemi prudente timiditate, clam pius esse & Christianus. Imò salvo Christiani jure, mancipia aluit, quod hodiernis Siculorum, Melitensium, & Hispanorũ moribus receptum. In Concilio Toletano l.1. *Decret. Greg.* c.2. de servorum ordinatione statutum est, *ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius à Dominis libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate aut fraude ad gradus pervenerit ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiet.* Juris igitur Romani observantissimus Centurio sub vexillis suis

servos

servos admisit nullos, nulla urgente necessitate nisi manumissos, quod ex *Eutropio, Isidoro, Penna* didicimus, sique Domino sciente militiæ servus, nomen dedit, hoc ipso ingenuum fieri voluit *Justinianus*. Hic autem παῖς Centurionis postea Centurio quoque factus, si credimus *Dextero*, quia ab inferiori ordine ad supremum virtute emerserunt.

Insolitus & ætati & professioni puero isti Paralytico morbus, quia ad militiam juvenes eligebantur. *Horat.* l.3. Od.2.

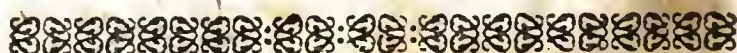
Pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat.

Idem lib.1. Epist.18. de Lollio:

——— ——— *deniq; sævam*
Militiam puer, *& cantabrica bella tulisti.*

Vegetius incipientem pubertatem elegisse Romanos autor est lib.1. cap.4. de quibus consulendi *Stevvechius* & *Naudæus* in Erudita de studio Militari Dissertatione. Vivendi genus immunitatem præstasset, nisi à violentiori causa è temperata temperie deturbatus fuisset. De temperatioribus enim plagis miles legebatur, ex laudato *Vegetio* lib.1. R. M. c.2. ob mortis contemptum & prudentiam militari homini necessariam, non ex promiscua plebe, quod moribus nostris usitatum. Negant summi quidam Viri utrumque, eo quod Astures & Cantabri in sexto climate Romanos diu ancipiti victoria exercuerint, nec requiratur excellens adeò judicium mentisque solertia in milite,

denique quia in aliis climatis quibuscunq; fortes producantur. Cæterùm,sive de Ducibus sermo sit, illi optimi in bello, qui nati militiæ, ad verborum & linguæ certamina rudes, & ingenio honesta magnaque appetentes, *Liv.* lib.10. sive de milite, qui ipsi sua per se munia obeunt, ducisque partem implent, *Tacit.* l. 1. Hist. sine prudentia tamen neuter timoris & audaciæ modum servabit, quod apud *Dionem* lib. 50. Antonius triumvir de se gloriatur, quæ apud quascunq; nationes usu & necessitate acquiritur.

ANNOTATIONES AD HISTORIAM PARALYTICI TERTII.

APud *Marcum* & *Lucam* hujus historiæ series manifesta. *Matthæus* nonnihil se involvit, in quo enodando post *Augustinum* feliciter desudavit in Harmonia *Chemnitius*, Theologus quidem summus, sed in Medicina non ita versatus. Quemadmodũ enim harmoniam hanc Historiæ Paralytici amplector ut vero affinem: ita in morbi genere à tanto Viro dissentire cogor, credit enim Paralitycum nostrum non in parte aliqua corporis, vel in uno latere tãtum læsum fuisse, ut duci potuerit: sed in toto corpore nervos intercepto motu ita resolutos, ut non potuerit in sella sedere, verũ ut lecto affixus portatus fuerit, unde *Celsum* explicat, utrumq; & ἡμιπληγίαν & ἀποπληξίαν paralyseos nomine vocantem. Verum

tamen

tamen Paralyticũ textus ſacer perſuadet, cui deſcriptio favet. Addo, quod fidẽ & certam in Chriſtum fiduciam habuerit Paralyticus, alioquin patienter adeò non paſſus fuiſſet ſe per ædium contignationem ad pedes Chriſti demitti, judice *Chryſoſtomo.* Αὐτῶν & Paralyticum & bajulatores reſpicit, quia unusquiſque fide ſua vivit. In Apoplexiâ autem deletis ſenſibus omnibus externis interniſque, in Paralyſi ex parte remanentibus, quomodo fides ſupereſſe poſſit ſine ratione, non video. Præterea alloquutus hominem Chriſtus, bono animo eſſe jubet, Θάρσει τέκνον. Apoplecticum ſine intellectu aut ſenſu, quis ita ſanus compellaret? & quid fiducia ſine ratione? In Paralyſi vel unius lateris, vel partium privatarum, ſalva ratio viget, quia illæſum cerebrum vel ex parte, vel totum. Nimis imbelle eſt argumentum Magni *Chemnitii* pro Apoplexia, quia lecto affixus debebat portari, quum in ſella non poſſet ſedere. Sanè ſi reſolutione teneatur truncus inferior, illæſo capite, ſupernisque partibus, greſſus ſublatus erit, portandique orietur neceſſitas. *Aëtius* tetr.1. ſerm.3. c.6. diſtinguit accuratè inter geſtationem in lecto & lectica. *In lecto* geſtandos, *qui ſe erigere non poſſunt. In lectica vel decumbentes, ut hydropicos, reſolutos,*&c. *vel deſinentes.* *Celſ.* l.2.c.15. Nunquam geſtari corpus dolens debere ſuadet, ſive id in toto, ſive in parte ſit, *niſi tantum in ſolis nervis dolentibus.* Portantur igitur reſoluti, quanquam totum corpus Apoplecticum non ſit. Tantum Medicarum rerum exacta co-

gnitio Divinis Interpretibus & ornamenti & utilitatis afferre posset, si tam illi nobis faverent, quam nos illis. Quicquid sit, ut Christiani mutuo amore invicem, dum in Ecclesia militante versamur, sine fuco, sine alterius obtrectatione prosequamur, Deo vivamus sanctè, & beatè moriamur.

Atq; hæc de Paralyticis N. Test. in mentem calamumque venerunt. Quartus occurrit *Actor*, 9. v. 33. Æneas nomine, spacio annorum octo παραλελυμένος, quem Petrus, per quem tam contemptibilem Testem multo mirabilius divinitas se ipsa persuasit, ut loquitur *Augustinus* l. 22. Civ. Dei c. 5. in nomine JESU sanum surgere jussit. Quicquid autem de hoc argumento dici posset, quum per susceptam materiam decurreremus, omne absolvimus. Jam manum de Tabula.

G. S. T.

G. S. T.

Lectori Salutem.

ABsoluta ferè erat à Typographo Editio hæc Secunda, postquam advolarunt Literæ ab Excellentissimo Autore, quæ duplici in loco quædam addere jusserunt. Posteriora suo inseruimus loco; priora verò, quia iis destinatus locus jam erat exscriptus, ne Te frustraremur, huc transferre placuit. Ita autem legendum pag. 15. lin. 10. αἰ-θρωπον οὐκ ἔχω: sive servum, qui tamen tantum græcis recentioribus αἴθρωπος vocatur, sicut videre est apud *Constantinum* Orat. de administr. imper. quemadmodum apud *Justinianum* in Digestis quandoq; Homo pro Servo sumitur: sive potius Amicum, cujus opera, &c.

Jam Vale.

